ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
Katedra psychologie

Rodičovství jako smysl života

Bakalářská práce

Martina Havlíková

Specializace v pedagogice: Výchova ke zdraví (2011-2013)

Vedoucí práce: Mgr. Vladimíra Lovasová, Ph.D.

Plzeň, duben 2013

Prohlašuji, že jsem předloženou závěrečnou práci vypracoval(a) samostatně s použitím zdrojů informací a literárních pramenů, které uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Plzni dne 19. dubna 2013

…….

vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí práce paní Mgr. Vladimíře Lovasové Ph.D., za vstřícný přístup, cenné komentáře a vedení mé bakalářské práce, dále své rodině za veškerou podporu, zvláštní díky si zaslouží má sestra Denisa, která mi pomohla s formální úpravou práce. Nesmím zapomenout ani na svou kamarádku Petru, která mi poskytla část vhodné literatury a psychicky mi stále pomáhá. Všem jedno velké díky.

Obsah

ÚVOD 7
TEORETICKÁ ČÁST 9
1 RODIČOVSTVÍ 9
1.1 Identita ve vztahu k rodičovství 10
1.2 Osobnost rodiče 12
1.3 Vlivy působící na rodičovství 13
1.3.1 Pozitivní stránky rodičovství 13
1.3.2 Negativní stránky rodičovství 14
1.4 Motivace k rodičovství 15
1.5 Rodičovské role 16
1.5.1 Mateřství 17
1.5.2 Otcovství 18
1.5.3 Styly rodičovství 19
1.6 Rodičovské postoje 20
1.7 Plánování rodičovství 20
1.8 Výchovný proces a výchovné styly 21
1.9 Poruchy rodičovství a rodičovské identity 24
2 SMYSL ŽIVOTA 26
2.1 Cesta ke smyslu života 27
2.2 Složky smysluplného života 27
2.3 Smysl života v rodičovství 29
2.4 Existenční vakuum 30
3 NÁZORY 21. STOLETÍ NA RODIČOVSTVÍ 31
PRAKTICKÁ ČÁST 34
4 CÍLE VÝZKUMU 34
5 METODIKA VÝZKUMU 34
5.1 Kvantitativní výzkum a kvalitativní interpretace 34

5.2 Popis nástroje sběru dat 35
5.3 Charakteristika obsahově významových interpretací 36
5.4 Charakteristika zkoumaného vzorku 37
6 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ 43
7 CELKOVÉ VÝSLEDKY VÝZKUMU 52
ZÁVĚR 53
RESUMÉ
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ
SEZNAM GRAFŮ, TABULEK
PŘÍLOHY

ÚVOD

,,Chovej se ke svým rodičům tak, jak chceš, aby se tvé děti chovaly k tobě.“

(Isokratés, www.citaty-slavnych.cz)

,,Rodiče mají dát dětem na cestu velkou výbavu, která by při ztroskotání lodi vyplula spolu s nimi na hladinu.“

(Marcus Vitruvius Pollio, www.citaty-slavnych.cz)

,, Muž a žena jsou dvě poloviny, které spějí k tomu, aby vytvořily celek.“

(Platón, www.azcitaty.cz)

Problematika partnerství, manželství i rodičovství je řešena každou osobou několikrát během života. Manželství není pravým manželstvím, jestliže se vyhýbá rodičovství. O manželství a rodině bylo napsáno již mnoho prací a knih, ale o rodičovství jako takovém?

Do úvodu byly zvoleny tři citáty, které slouží k zamyšlení a možná i k postrčení při našich činech. Téma mé bakalářské práce je ,,Rodičovství jako smysl života.“ Jakmile přemýšlíme o tom, že se staneme rodičem, či jsme se jím stali, zabýváme se jistě různými druhy otázek. Jaký rodičovský postoj k dítěti zaujmout, jakým budu rodičem, dokážu svou rodinu uživit, chci se pustit v této době do dlouhodobého a náročného vytváření lidské bytosti, mám dost času na výchovu, změní se nyní můj život zcela nebo jen v některých ohledech, co mi to přinese a co mi naopak bude odepřeno? Je pro mne důležitější kariéra, mít hodně dětí, co chci, aby tady po mně zbylo? Pokusíme se na podobné otázky nalézt odpověď, zjistit fakta, názory ostatních a vyvodit určité závěry.

Kvalifikační práce je rozdělena na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se snažíme vysvětlit základní, popř. méně známé pojmy, související s tímto tématem: rodičovství, rodičovská identita, smysl života apod. Také nesmíme samozřejmě zapomenout uvést názory současných autorů na danou problematiku. Praktická část je zaměřena na kvantitativní výzkum. Stanovení a ověřování hypotéz, vyvození určitého závěru z vyhodnocených dotazníků atd.

Toto téma mě motivovalo kvůli své nevšednosti. Baví mě objevovat něco nového a zamýšlet se nad novými a ne zcela jasnými poznatky. Vzhledem k věku a současnému rozpoložení a názorům, tomu nemusí být tak dlouho a stanu se sama rodičem.

Cílem práce je především ověřovat, a tím také obohacovat, dosavadní nejednoznačná zjištění o tomto tématu. Předpokládám, že rozdílné generace mají jiný názor a záleží na tom, v jaké době se narodíme a co preferujeme. Uvidíme, jestli se mé hypotézy potvrdí, či vyvrátí.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODIČOVSTVÍ

Rozhodne-li se někdo založit rodinu, je to pro něj závazek na celý život. *„Rodina je korunou, smyslem manželského žití. Manželství a rodina jsou vždycky ovšem manželstvím a rodinou zcela konkrétní, zcela určitou. V každém manželství a v každé rodině se naplňují, anebo nenaplňují (či špatně, nedostatečně naplňují) potřeby jedinců, kteří vstupují ještě do mnohonásobně složitějších vztahů společenských, než byly jejich vztahy dosavadní“*

(Nedoma a kol., 1964, s. 11).

Do úvodu jsme uvedli citaci o manželství, nicméně některé definice o rodičovství je poměrně obtížné vysvětlit, a proto si několik vybraných přiblížíme.

„Dítě či rodičovství nepřestává být vysoce uznávanou hodnotou, ale obtížněji se hledají cesty k jeho naplnění, a to zejména tehdy, chtějí-li mladí lidé současně dosáhnout dalších životních cílů, pro něž jsou v současné době daleko větší příležitosti, než tomu bylo dříve“

(Kuchařová , 2003, s. 199).

„Vychovávat dítě je strašně těžká a riskantní práce a moudrost, kterou při ní získáte, nelze přenést: každá generace opakuje chyby té předešlé“ (Cosby, 1997, s. 23).

Rodičovství je ovlivňováno faktory biologickými, psychologickými a socioekonomickými. Pokud hovoříme o biologických faktorech, myslíme tím biologický pud zvířat a lidí. U zvířat i u člověka je dán pohlavní život i rodičovský život nepochybně především biologickou potřebou, která má hluboký smysl v zachování rodu (Nedoma a kol., 1964, s. 27). Biologickým hlediskem se zabývá také (Koukolík, 2008, s. 37) říká, že: *„Rodičovství a mateřství zvlášť je všestranný informační nápor ze zevního i niterního světa organismu.“* Popisuje ve své knize mnoho biologických faktů propojených s psychologií. Biologické hledisko bylo nastíněno, nyní se zmíníme o psychologických a sociálních aspektech.

Rodičovství je nejen poslání, ale i umění, ke kterému musí být talent a dobré znalosti. Mezi partnery by měla existovat takováto kritéria: měli by se řídit shodnými hodnotami, životní filozofií, mít jednotnou víru a vědět o svém zdraví. Jaké mají představy o společném životě, jak si rozdělí povinnosti, podle jakých zásad budou vychovávat své děti. Měli by se shodnout na politickém a náboženském přesvědčení. Důležitou roli hrají i peníze.

Rodičovství má pro každého člověka ještě větší význam než vstup do manželství: manželství lze rozvodem ukončit, rodičovský vztah trvá prakticky až do smrti jednoho z obou účastníků vztahu. Samozřejmě že odchodem (odstěhováním) rodiče nebo dítěte z rodiny se vzájemný vztah často velmi zeslabí, ale jen výjimečně zanikne (Rheinwaldová, 1993). Mít stálého partnera a mít děti jsou přední hodnoty lidského života. O ně dospělý člověk opírá pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, na nich závisí jeho psychická pohoda i zdraví. Děti i partner zrcadlí dospělému jeho chování. Dospělý se svými dětmi znovu prožívá vlastní dětství a může se vyhnout chybám, které na něm spáchali jeho rodiče (Matoušek, 1997). V sociální sféře mají své místo naši přátelé, známí a příbuzní, kteří nás mohou ovlivňovat. Záleží na tom, s jakými lidmi se stýkáme, jaké jsou jejich hodnoty a životní filozofie, tím se utváří také naše osobnost a identita.

1.1 Identita ve vztahu k rodičovství

Identita představuje relativně stálé a komplexní vědomí sebe sama. Dle známých autorů, kteří se zabývají disciplínou psychologie, s příchodem rodičovství dostává identita člověka nový rozměr. Ještě předtím, než se jedinec stane rodičem, prochází dlouhodobým vývojem, který začíná již v dětství. Od začátku svého dětství až do období adolescence dochází k hledání vlastní identity. S pojmem identita přišel jako první E. H. Erikson. Aby se vlastní identita vyvinula, jedinec musí, podle Eriksona, projít krizí identity. V období adolescence se vlastní identita dále rozvíjí, rozšiřuje se podle sexuální přitažlivosti. Tato část vlastní identity předznamenává identitu rodičovskou. Jedinec zjišťuje odpověď na otázku: „Kdo jsem?“, v pozdějších letech věku zjišťuje odpověď na otázku: „Kam směřuji?“ (Atkinson, 2003). Tato odpověď vychází především ze vztahů v původní rodině a později se zrcadlí v rodičovské identitě.

V dalším období svého života jedinec zjišťuje, jakou hodnotu má pro své okolí, jak jej okolí vnímá a následně nachází vlastní já a seberealizuje se. Místo v našem životě mají i genderové role. Ty se jedinci utváří ve třech letech. Přijímáme s genderovou identitou určité kulturně a sociálně dané závazky, příkazy a zákazy. *„Chlapci i dívky jsou podporováni svým okolím ve stereotypních projevech a zájmech, i když netolerance k neadekvátním projevům chování dětí mužského pohlaví je výraznější. Socializační praxe učí chlapce potlačovat emoce slabosti a smutku, v dospělosti pak tyto emoce u sebe těžko rozpoznávají. Dívkám je uznáváno „chlapecké chování“. S přibývajícím věkem, však toto*

chování obvykle vymizí a dívky se stanou ženami v pravém slova smyslu. Zajímavé zjištění je možno nalézt i v tomto sdělení. V partnerství bývá jako legitimní způsob důvěrnosti určeno verbální vyjadřování a sdílení pocitů, styl, který vyhovuje spíš ženám, ale nikoliv mužům" (Gjuričová a Kubička, 2003, s. 57). U mužů spíš vyplývá důvěrnost ze společných činností, ženy to ale z toho nepoznají a cítí to jinak. Ve chvíli, kdy se jedinci narodí (popřípadě si osvojí) dítě, začne se dotvářet rodičovská identita, která má své základy z dřívějších let. A v tuto chvíli musí jedinec přijmout sám sebe jako rodiče, jako člověka, který je odpovědný za život a výchovu malého, bezbranného tvora (Matějček, 1994).

S tématem rodičovské identity souvisí také mnoho problémů. U partnerů, kteří chtějí mít dítě a nemohou, může nastat krize rodičovské identity. Buď přetvoří svoji rodičovskou identitu ve smyslu identity bezdětného manželství (partnerství), nebo za svoji rodičovskou identitu bojují a osvojí si dítě cizí. Další problém rodičovské identity může nastat, když partneři dítě ještě nechtějí, nemají dotvořenou rodičovskou identitu. Nastat může hned několik patologických jevů. V takovém případě dochází k nabourání vztahu mezi ní a dítětem a následně může být ovlivněna budoucí rodičovská identita tohoto dítěte. Problém nastává také ve chvíli, pokud rodič od svého potomka očekává něco, co dítě splnit nemůže. Jedná se o neporozumění dítěti ze strany rodiče. Toto neporozumění je odrazem původních představ a tužeb jedince ve vztahu k budoucímu potomkovi. Problém v tomto případě není v dítěti, ale právě v rodiči samotném, když chce od svého dítěte, které není například sportovně nadané, aby ve sportu vynikalo. Dochází také k tomu, že někteří rodiče si vytvoří svou rodičovskou identitu v představě dítěte, které dokáže to, o co tento rodič usiloval, ale nedosáhl toho. Jedná se o sobeckou realizaci svých snů prostřednictvím dítěte, které o požadovanou činnost nejeví stejné nadšení.

K narušení také dochází, jakmile dítě onemocní, nebo má zdravotní handicap. Rodičovská identita se v takovém případě může otřást zcela od základu. Rodič, který si vytvářel svoji rodičovskou identitu podle svých představ o svém zdravém dítěti ještě předtím, než se mu dítě narodilo, je najednou otřesen tím, že tomu je jinak, než jak si plánoval. Jedinec svaluje vinu na nejbližší okolí. Může dojít ke krizi „v rodině", kdy si partneři či manželé navzájem vyčítají vinu za to, že jejich dítě je nemocné či postižené. Další možností je, že se snažíme celkový problém popřít a ochránit svou identitu. Velice vyrovnaný jedinec se smíří s tím, že jeho dítě není takové, jako si představoval, ale stejně se pro něj bude snažit udělat maximum, jako kdyby bylo zcela zdravé. *„Již více se za to nestydět, již více proti tomu neprotestovat, ale přijímat jeho postižení nikoliv jako neštěstí,*

ale jako životní úkol. Neštěstí se jen prožívá, k zvládnutí úkolu však mobilizujeme své vlastní síly, hledáme spojence a pomocníky, hledáme technické prostředky a činíme organizační opatření, která by mohla být užitečná, zkrátka na úkolu pracujeme“ (Matějček, 1994, s. 58).

Někteří dospělí přebírají rodičovskou identitu hned, co se dozví, že čekají potomka, nebo se jim narodí dítě, myslí si, že přesně ví, co mají dělat. Může však nastat taková situace, kdy budou bezradní, nebudou vědět, co si dál počít a budou se bát někoho zeptat. Cítí, že jako rodič selhali a zklamali sebe i okolí. Důležité je stále se informovat, sledovat nové trendy, a někdy i vyslyšet názory druhých, jde přece o správný vývoj našeho dítěte. Zásadou je také, druhého rodiče nepomlouvat a nehádat se před dítětem. Své spory si mají rodiče vyřešit někde v ústraní. Jak je vidět, rodičovská identita vzniká na základě složitého vývoje jedince a je spojena s mnoha problémy. Jedná se o jednu ze základních dimenzí osobnosti člověka, která následně ovlivňuje sociální vývoj dítěte. Jak pro rodiče vlastní, tak i pro rodiče nevlastní, se otevírá prostor, ve kterém tvoří originální dílo bez osvědčených technologií (Klusáčková, 2008). Jako poslední zmínku na závěr této části bychom uvedli, že podle psychologických výzkumů se již dívky od 8 let a chlapci od 9 let dokáží starat o kojence a novorozence dospělým způsobem. To také o něčem vypovídá, nemyslíte?

1.2 Osobnost rodiče

K tomu, aby dotyčný nebo dotyčná se stali plnohodnotným rodičem a byli dobrým vzorem svým dětem, je zapotřebí, aby rodič měl správně utvořenou osobnost. Záleží na její kvalitě, zralosti a hodnotách. Kritéria zralé osobnosti lze dle amerického psychiatra L. Saula definovat takto: *„Při naplnění citového vývoje má dospělí jedinec zralou osobnost. Jako takový je převážně nezávislý a odpovědný, je také dávající a produktivní, i když stále schopný relaxovat a normálně přijímat. Je spíše kooperativní než egoistický; je v relativní shodě se svým svědomím, které se snadno integruje s jeho dospělými city a chováním. Jeho sexualita je osvobozená a orientovaná na založení rodiny; jeho nepřátelství k jiným a sobě samému je minimální, je však přesto k dispozici pro účely obranné a konstruktivní. Jeho chápaní reality je jasné a nezkomolené emočními stigmaty z dětství, jeden z mnohých výsledků tohoto vývoje je minimální úzkost“* (Saul In: Bakalář, 2002, s. 22-23). Podmínky, které by nám neměly uniknout, jsou takové: rodič by měl mít dobrou dávku lidské

slušnosti, měl by mít alespoň částečně ucelený obraz o tom, jaký ten svět vlastně je, a dovednosti, jak se v něm- beze ztráty cti- pohybovat, měl by také mít schopnost realisticky vidět své dítě- jeho vlastnosti, schopnosti, nedostatky apod., rodič by měl umět dávat i brát, umět se zasmát i sám sobě atd. (Bakalář, 2002).

Mezi další důležité podmínky bychom mohli zařadit znalost vnitřního světa dítěte, schopnost rodiče realisticky vidět klady a zápory dítěte, účast rodiče na základních aktivitách péče o dítě a v neposlední řadě schopnost rodiče projevit vůči dítěti emoční vřelost, dát mu svou lásku jasně najevo celým chováním, nejen slovy (Bakalář, 2006).

1.3 Vlivy působící na rodičovství

Jednotlivé složky rodičovství lze rozdělit na klady a některé na zápory, i když je rodičovství pro každého zcela individuální. V některých případech musíme něco změnit, něco omezit či opustit, ale jsme za to obohaceni v jiných sférách a možnostech. Být rodičem v dnešní době, již není zcela podmínkou a nutností, změnila se ekonomika, civilizace a jejich cíle. Někteří lidé, mají jasnou představu o tom, kdy chtějí mít dítě, někteří budují svou kariéru a početí dítěte odkládají, avšak najednou je problém. Zjistí, že to najednou nejde tak rychle. Mají zdravotní problémy, nemohou otěhotnět, nenašli životního partnera, s kterým by dítě mohli mít, anebo už si zvykli na způsob svého života bez dítěte a už ho nechtějí měnit. V následující části uvádíme pozitiva a negativa rodičovství.

1.3.1 Pozitivní stránky rodičovství

Hlavním bodem je vytváření, rozšiřování a celkový rozvoj vztahů. Mateřství i otcovství přináší nový, většinou radostný vztah s dítětem a dodává novou dimenzi ve vztahu k partnerovi, žena vidí manžela v nové roli otce, manžel vidí svou manželku v roli matky. Rodičovství je také základ pro nová přátelství s dalšími rodinami, které mají malé děti. A také dochází k většímu sblížení v samotné rodině, příbuzní chtějí dítě vidět růst, být při změnách v jeho vývoji, a tudíž jezdí častěji na návštěvu. Dále bychom mohli zmínit osobní naplnění.

Rodičovství je potencionální příležitostí k sebevyjádření a k osobnímu rozvoji, dodává pocit osobní hodnoty. Rodičovství je výzva, zdroj podnětů, dává lidem možnost

poznat sebe i druhého tak, jak by to bez dítěte nebylo možné. Dalším přínosem je pokračování rodu. Pro některé rodiče velmi podstatný pocit, že prostřednictvím dítěte přesáhne jejich rodina do budoucnosti (www.animaplus.cz).

Hlavně muži si zakládají na pokračování rodu, důležité pro ně je zplodit syna, aby bylo zachováno jeho příjmení. Snad každý zná tradovanou myšlenku, správný muž má postavit dům, zasadit strom a zplodit syna. Rodičovství je pro mnohé známkou dospělosti. Ostatní i on sám na sebe hledí jiným způsobem, možná i „jinýma očima“.

1.3.2 Negativní stránky rodičovství

Rodičovství bývá někdy od samotného začátku dosti náročné. S čím je tedy nutno bojovat? Podle autorky Sobotkové (2001, s. 115) se při finančním znevýhodnění a zpomaleném růstu kariéry matky, musíme spoléhat na jeden hlavní příjem, včetně nevelké finanční pomoci od státu. Dále lze zmínit omezení osobní svobody, starání se o dítě, obzvlášť v útlém věku, znamená vysoké nároky, které limitují životní styl rodiny, žena se může cítit izolovaná od okolního světa, někdy ženy trpí sociální izolovaností. Najednou si nemají s kým pořádně popovídat, nemohou navštěvovat kamarádky, za kterými dříve jezdily apod. Velká mezinárodní studie identifikovala ztrátu osobní svobody, jako hlavní důvod odkládání mateřství. Dopad na manželský vztah se týká hlavně negativních vlivů vyčerpanosti, případná labilita emocionální sexuality. Kvůli časové a fyzické náročnosti při výchově dítěte se snižuje frekvence pohlavního styku, již neoplýváme takovou energií, jako v partnerství bez dítěte. Dále nás může unavovat mnoho návštěv, o které třeba ani nestojíme v takovém měřítku. Mezi další důvody jsou uváděny tyto: Rodičovství je nezvratné rozhodnutí, které nelze vzít už zpět. Někteří muži a ženy se obávají, že by nebyli dobrými rodiči. Někteří nechtějí přivést děti na tento zkažený svět, kde hrozí různé konflikty a globální problémy.

1.4 Motivace k rodičovství

Zásadní otázkou je, proč se chceme stát rodičem? Měli bychom mít uspokojené základní potřeby (fyziologické, potřeba jistoty a bezpečí, potřeba lásky a sounáležitosti, uznání a úcty a také seberealizace), poté můžeme uspokojit psychické potřeby. Někteří psychologové říkají, že tyto potřeby se netýkají jen dětského věku, ale provázejí nás celým životem, hlavně jsou uspokojovány za normálních okolností právě života s dítětem. Probíhá zde oboustranná vazba.

Mezi tyto potřeby řadí (Matějček, Langmeier, 1986, s. 35-39):

1. Potřeba náležitého přívodu podnětů (stimulace) – dítě přináší nové zážitky a zkušenosti

2. Potřeba smysluplného světa a učení – dítě umožňuje vnitřní růst svých rodičů

3. Potřeba citové vazby (životní jistoty) – dítě přijímá a oplácí city rodičům, vztah s dítětem přináší po dobu dětství jistotu a v jeho dospělosti je zárukou naší životní bezpečnosti

4. Potřeba seberealizace (identita, autonomie osobnosti) – schopnost mít potomstvo je potvrzením normality, zejména sociální status matek, se narozením potomka zvyšuje, rodičovství je důkazem dospělosti a vyrovnání se vlastním rodičům

5. Potřeba otevřené budoucnosti („životní perspektivy“) – dítě je pokračováním života svých rodičů, je to rozpětí mezi otevřeností a uzavřeností osudu, mezi nadějí a beznadějí, mezi životním rozletem a zoufalstvím. Umožňuje uspokojivé prožívání osobního běhu života.

Rozmnožovací, mateřský či otcovský instinkt, se považuje za hlavní důvod, proč se stát rodičem. Existuje mnoho teorií, kterou tuto informaci potvrzují či vyvracejí. Jako přiklad, do bakalářské práce, jsme zvolili jedno pozitivní a jedno negativní sdělení. Konečná (2003) uvádí, že na mateřský a otcovský pud se zřejmě spolehnout nelze, nezbaví člověka odpovědnosti za rozhodnutí, zda se stát nebo nestát rodičem. Nezbývá, než převzít za sebe odpovědnost, přemýšlet o svých psychických potřebách – a rozhodnout se. Rozhodování zda být nebo nebýt rodičem, proč, kdy, případně kolikrát, je procesem svobodným. A právě proto tak těžkým. Složitost tohoto rozhodování je ještě zvýšena tím, že jde většinou o rozhodování dvou lidí.

Badatel Pohlman (1969) uvádí na první místo „instinkt“. Mít děti je důsledkem přírodní zákonitosti působící v člověku. Bezdětnost je něčím nepřirozeným a nepřírodním. Existuje jak pud pohlavní, tak pud rodičovský a oba řídí lidské chování (Matějček,

Langmeier, 1986). Říčan (1990) píše, že vzato čistě biologicky, je to vůbec náš základní úkol: předat geny a uchovat rod. Ekonomické faktory: novější ekonomické rozbory reprodukčního chování populace kladou důraz na mikroekonomický přístup – důležité je, jak se ekonomicky chová a přemýšlí jedinec. Základní síla, která proměňuje lidské reprodukční chování, je podle současných ekonomů poptávka po dětech.

Jako další příklady motivů uvádíme oboustrannou touhu mít děti. Psychologická dospělost nastává kolem 25. roku. Sociální dospělost o několik let později, když už nejsme na nikom závislí. Motivací ke zplození potomka může být i sobectví, prospěchářství, podlehnutí naléhání od vlastních rodičů. Mladým lidem, kteří chtějí opustit domov, může dítě posloužit jako prostředek pro tento čin, dále může být činitelem touha zapadnout do normálu, nevybočovat; doufáme, že dítě za nás splní naše cíle, ambice, kterých jsme my sami nedosáhli; prostředek k udržení partnera, vydírání typu: „Jdi si, ale dítě už neuvidíš.“ Truc- poté co je opustil partner, tak si pořídí dítě, ať vidí, že ho nepotřebuje; využívání dětí k práci či jejich mrštnosti ke krádežím; touha být bezpodmínečně někým milován; touha mít někoho ve své moci (Koucká, 2008).

1.5 Rodičovské role

„Ženy a muži plní v moderní době odlišné funkce, které se vzájemně doplňují. Mužské role jsou racionální a instrumentální, muži zabezpečují rodinu hmotně, starají se o vztah rodiny a širší společnosti, zprostředkují sociálně daná omezení dětem. Ženské role jsou emocionální a expresivní, jejich úkolem je zabezpečovat příznivé emoční klima a každodenní péči, dávat dětem nepodmíněnou lásku“ (Gjuričová a Kubička, 2003, s. 52-53). Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají- a je pro ně zcela nepodstatné, zda-li tihle „ jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice (Matějček, 1994). Souhrnem lze říci, že pro správný vývoj a vytvoření identity dítěte jsou zapotřebí oba rodiče, kteří plně zastávají své role a fungují téměř stoprocentně, jak mají. Matku ani otce nám nikdo nedokáže nahradit po všech stránkách, proto si nyní tyto role podrobně vysvětlíme.

1.5.1 Mateřství

V dřívějších dobách bylo považováno mateřství za jedinou životní roli, kterou žena musela plnit. V současné době již záleží na každé z nás, jestli si zvolíme mít dítě a plně se mu budeme věnovat, nebo jestli je přední naše kariéra a dítě až druhořadé. Kdy se stát matkou je otázka 21. století. V jedné knize je mateřství považováno za instinktivní, neovlivňováno historickými a kulturními okolnostmi. Pro matku je dítě prioritou, stará se o něj, nehledí na své zájmy. Podoby mateřství, které se od tohoto vzorce liší, vyvolávají velké rozpory v matkách samotných i v okolí. Poporodní kontakt je důležitý pro vytvoření přirozené, zdravé a silné vazby mezi matkou a dítětem. Ženy jsou křižovatkou mezi biologickým pokračováním lidského rodu a jeho symbolickým trváním (Lánská, 2008).

Z novodobého hlediska bychom mohli rozdělit matky na tyto případy: matky, často bez partnera, potřebují pomoc od okolí; matky, které se chovají jako kamarádky dětí; matky, které jezdí s kamarádkami na kafíčka s kočárkem a nakupují značkové věci; matky, které se chovají jako máma a táta v jednom, většinu věcí si udělá sama; matky, které jsou posedlé zdravým životním stylem, jejich dítě nesmí sníst nic nezdravého, nejlepší je bio; profesionální matka, lpí na maximálním štěstí dítěte, ostatní věci jdou stranou; matky, které musí mít vše dokonalé, děti se nesmí ušpinit atd.

Kritickým bodem mateřství bývá, když žena nastoupí do práce a jede na pověstné dvě směny. Dobré je, když muž si to uvědomí a snaží si se ženou rovnoměrně rozdělit dělbu v domácnosti. V současné době se také objevuje termín pozdní mateřství. Jedná se o ženy, které mají první dítě kolem 35 let. Důvodů je mnoho, zvyšuje se vzdělanost a zaměstnanost žen, roste rozmanitost forem rodinného života, existuje kontrola porodnosti, za poslední století došlo k odsunu menopauzy o 4 roky, žena ve svých 35 letech je v lepší fyzické kondici, než tomu bylo v minulosti (Sobotková, 2001). Ženy tedy dosahují vyššího vzdělání, žijí a pracují ve městech a budují si svou profesní pozici, kariéru. Existují ženy, které to přiznají, nebo jsou též takové, které si to nepřipouštějí a nechtějí o tom slyšet.

Co se týče forem rodinného života, objevuje se čím dál tím více nesezdaných párů, svobodných matek, ženy kolem 35 let mají často mladší partnery a ne zrovna lichotivé je, že se vyskytuje stále více rozvodovosti. Ženy kolem toho věku také nepočítají s tím, že by mohly hned otěhotnět, a proto dochází často k nechtěnému otěhotnění. Starší matky se cítí více emocionálně zralejšími a stabilnějšími, mají obecně větší sebedůvěru, autonomii a dokáží více docenit význam důvěry, dobrých vztahů apod. Podle výzkumu bylo dokázáno, že starší ženy se více vyrovnají s nějakou odchylkou či vadou u dítěte, než mladší ženy. Ve

20. století studie také dokázaly, že zvyšující věk je spojen s delším a větším výskytem kojení. Lze nabýt dojmu, že mít dítě v pozdějším věku, není již dnes tak nebezpečné jako dříve, avšak obnáší to určitá zdravotní rizika, častější výskyt abnormalit a vad u dítěte, které se v současnosti dají dobře zjistit. Pokud chceme zplodit dětí víc, měli bychom mít dítě včas, abychom pak vedle něj spíš než jako rodiče, nevypadali spíš jako jeho prarodiče, či praprarodiče, ba dokonce se může stát, že by naše dítě mohlo zůstat v mladém věku na tomto světě bez nás samo.

1.5.2 Otcovství

Otec je definován jako rodič mužského pohlaví. Rozlišujeme roli biologickou, sociální a právní. Otcovství si musí každý muž svým způsobem zasloužit, musí se na něj připravit a musí na něm pracovat v pravý čas. *„Kdyby muži děti nepatřily a kdyby neměl možnost láskyplných styků s nimi, nevěděl by, proč by je měl mít. Vyloučilo by to ze života mužů jediný cit, který se důležitostí vyrovná lásce (k ženě), ba dokonce i láska by se tím znehodnotila.“* (Bertrand Russel In: Matějček, 1994, s. 53).

Otcovství v dnešní době není zcela jednoduchá záležitost. Od mužů (otců) se vyžaduje tradičně síla, rozhodnost, zabezpečení a ochrana, na straně druhé zapojení se do péče o dítě, projevy lásky, náklonnosti a celkové sblížení se a přimknutí k rodině. Za dobrého otce je považován muž, který rodinu ekonomicky zabezpečí, předá dětem své zkušenosti, dovednosti a naučí je pravidlům, které dítě bude dodržovat jak doma, tak ve společnosti a zároveň si vytvoří blízký vztah s rodinou. Muži, kteří nejsou úspěšní na trhu práce, mívají oslabenou pozici v rodině.

Výzkum ukazuje, že péče angažovaného otce může mít dlouhodobý vliv na empatickou schopnost dítěte a na jeho ohleduplnost k druhým. Otcovské povzbuzování dítěte k větší nezávislosti je často vhodnou protiváhou k přemíře ochranitelských tendencí matky. Dětem zahrnutým velkou mateřskou péčí, když není v jejich životě přítomen muž, se povoluje jen málo volnosti k prozkoumávání světa a ani nejsou povzbuzovány k vývoji asertivních, nezávislých postojů. Spolurozhodují o tom, kdy se děti mají vrátit domů, nebo kdo má uklidit garáž. Dají dětem najevo, že se zajímají o každý aspekt jejich života, školou počínaje, prací a hrou konče (Bakalář, 2002).

„Přitom se otec jeví na jedné straně jako rušitel klidu narcistického spojení s matkou a na druhé straně vystupuje jako osvoboditel ze stavu, v němž je dítě zahlceno obrazy matky“ (Stork, 1986, s. 17-18). Důležitou roli také hraje otec ve vztahu ke své dceři. Záleží na něm, jaká se postupem času u ní vyvine schopnost vycházet s muži. Kvalita vztahu otec a dcera je klíčová, pokud má být žena úspěšná, jak ve vztazích s muži, tak i ve svém profesionálním životě. Otcové jsou často otevřenější a upřímnější v „choulostivých“ otázkách. Za zmínku stojí i to, že otcové tráví se svými dětmi méně času než jejich matky, kvůli tomu že chodí do zaměstnání. Muži potřebují být neustále obdivováni a oceňováni, s příchodem dítěte se mohou cítit trochu odstrčeni, ale to už dál rozebírat nebudeme. Ještě bychom chtěli poukázat na vážné důsledky z nepřítomnosti otců ve výchově. Z dětí se stává plno mladistvých vrahů, pachatelů krádeží a znásilnění. U dítěte, které vyrůstalo v rodinách bez otce, je pravděpodobnější dřívější odchod ze školy, mají více bolesti hlavy, astma a jiné problémy.

1.5.3 Styly rodičovství

Starší a mladší rodiče se liší v interakci s dětmi. Starší matky jsou citlivější na projevy dětí a rychleji na ně reagují. Častěji než mladší matky zapojují dítě do různých kroužků, cvičení atd. Starší otcové si hrají se svými dětmi jinak, než ti mladší. Ve hře není tolik aktivních fyzických prvků, jako je vyhazování, nošení a točení s dítětem. Interpretace jsou různé, někteří předpokládají, že jde o úbytek tělesné síly a vitality, druzí říkají, že rodič má jiný postoj k dítěti. Vědomě hledá nový, netradiční styl vztahu ke svým potomkům. Třetí názor je takový, že si rodič více se svým dítětem povídá, než že by provozoval fyzické aktivity. Starší rodiče jsou úzkostnější a mívají na děti vyšší nároky. Bývají osobnostně vyzrálejšími, trpělivějšími a rozumnějšími. Finančně jsou zabezpečeni a jsou více sebevědomí na trhu práce. Dále existují hypotézy, že starší rodiče u svých dětí povzbuzují verbalizaci a samostatnost. Starší matky spí u svých dětí častěji, nebo s nimi stráví část noci, než je tomu u mladších matek. Starší matky často pociťují nedostatek emocionální podpory ze strany partnera a nedostatek praktické pomoci od svých rodičů. Jako poslední rozdíl bychom mohly uvést, že se jedná jistě o rozdílný styl vzhledem k tomu, jestli je žena prvorodička, či čeká již několikátého potomka. Zde hrají různou roli emoce, zkušenosti, zážitky apod. (Sobotková, 2001, s. 119).

1.6 Rodičovské postoje

Určují míru a kvalitu emocionálního ,,přijetí“ dítěte a i jeho sociální postavení v primárním společenském okruhu. *,,Tyto postoje se vytvářejí složitým vývojovým procesem od časného dětství až do dospělosti. Jeho podstatnými složkami jsou zkušenosti s vlastními rodiči v kojeneckém a batolecím věku, pocit životní jistoty v jejich blízkosti, vytvoření zdravé identity, kontakt s druhými dětmi v předškolním a školním věku, erotické vztahy v době adolescence aj.“* (Dunovský, 1999, s. 82). Z toho vyplývá, že lidé, kteří žádnou zkušenost s rodiči a ostatními blízkými lidmi nemají, mohou být ve vlastních rodičovských postojích dosti ochuzeni a nemusí se jim dokonale vyvinout. Nebývá to však podmínkou, i lidé z dětských domovů se mohou stát plnohodnotnými rodiči a řádně a úspěšně vychovávají své děti. Dále bychom chtěli informovat, že od poloviny těhotenství, kdy matka cítí první pohyby plodu, se její postoj k dítěti individualizuje, v dalších obdobích je důležitá snaha po těsném tělesném kontaktu a úsměvech -> správné emocionální ladění.

Jakmile máme vhodně naplánované rodičovství, přispívá to k tomu, že *,,rodičovské postoje ve své poslední fázi vývoje (před narozením dítěte, protože pak s dítětem se vyvíjejí dál) mohou dostat veskrze pozitivní ráz a projeví se v pozitivním přijímání dítěte už od jeho prvních pohybů ještě v těle mateřském, přes porod, první pláč a první smích, dál k paci, paci a dál do života“*(Matějček, 1996, s. 13).

1.7 Plánování rodičovství

Plánování rodičovství se stalo společensky nezbytným. Pro mnohé lidi zatím zůstává ovšem nevyřešená otázka, jak plánovat rodičovství, aby nežili ve věčném strachu z nezdaru. *,,Každý nově počatý život by měl být vítán radostně. Vždyť citový poměr k nenarozenému dítěti se nejen odráží ve vztahu k dítěti po jeho narození, ale může dokonce působit i na vývoj dítěte v matčině těle“* (Šipr, 1985, s. 9).

,,Plánované rodičovství je snaha partnerského páru, aby otěhotnění a porod nastaly v nejvhodnější době. Plánované rodičovství může mít pozitivní, nebo negativní charakter. Pozitivní plánované rodičovství je cílená snaha o otěhotnění, negativní plánované rodičovství je snaha a opatření vedoucí k zábraně nežádoucího otěhotnění (antikoncepce)“ (www.porodnice.cz).

Plánované rodičovství je ve všech civilizovaných zemích světa považováno za základní lidské právo. V rozvinutých zemích se již stává plánované rodičovství součástí životního stylu obyvatelstva, naplňuje se tak jeho hlavní zásada: žena si sama plánuje počet svých dětí a dobu jejich narození. Daří se plnit i další cíle plánovaného rodičovství, jako je snižování úmrtnosti a nemocnosti žen v souvislosti s těhotenstvím a informovanost žen o metodách antikoncepce, jejich dostupnost, účinnost a neškodnost. Ideálem společnosti by měla být snaha, aby děti se vždy rodily rodičům, které si jejich narození skutečně přejí, tzn. aby v rodině od počátku vládla psychosociální pohoda (www.porodnice.cz). Správně načasované těhotenství může přinést maximální životní uspokojení a velmi přispět k růstu osobnosti rodičů (Matějček, 1996).

Současné trendy v odkládání rodičovství jsou: budování kariéry, prestiže a dobrého jména, různé pracovní plány, převažují jiné životní hodnoty než dříve, lidé nemohou najít toho pravého, při výběru se objevuje pořád nějaké ale, chtějí si dosyta užít svých koníčků, volnočasových aktivit a nechtějí měnit prozatím svůj život. Dále zdravotní problémy, nemají dostatek financí, chtějí našetřit finance, aby se jejich dítě mělo lépe než oni sami, roli hraje i náboženské vyznání, určité ideologie atd.

1.8 Výchovný proces a výchovné styly

Zážitky z dětství ovlivňují na prvním místě výchovný styl rodičů. Jak se k nim chovala matka, či otec a jaké vztahy byly mezi nimi, interakce dětí a rodičů, kolik měli sourozenců a jaká byla sourozenecká konstelace. Výchova rodičů je závislá i na vzdělání a inteligenci. Udává se, že matky s vyšším vzděláním budou předpokládat vyšší vzdělanost a své děti k ní výchovně vést. Předpokládají u svých dětí výborné známky, někdy až přecitlivěle reagují na školní neúspěchy. Výchovné postupy rodičů ovlivňuje i plánování a chtěnost dítěte, vztahy mezi rodiči navzájem, úplnost či neúplnost rodiny, ekonomická úroveň pohlaví dítěte. Matky bývají shovívavější ke svým synům, otcové mohou syna vnímat jako rivala a mohou být přísnější.

Nejdůležitějším krokem při každém výchovném procesu je předem určit rozumné hranice a požadavky, které by mělo dítě znát a vědět, co je přijatelné a co nikoliv, dřív než bude potrestáno. Důležitá je ve výchovném procesu i komunikace, už od narození našeho dítěte se snažíme o oční kontakt. Velice důležité je mluvit na dítě stále již od raného věku,

vyvolávat jeho pozornost k řeči dospělých, vyvíjí se řeč, poslouchá atd. Pokud na něj nemluví, dítě se opožďuje v řeči. Rozdíly lze rozpoznat u dětí z rodin a dětí z kojeneckých ústavů. Zmínit bychom se mohli i o pozornosti. Je to jedna z nejdéle vyvíjejících se duševních funkcí. Je velmi důležitým výchovným činitelem, protože dítě nás musí nejdříve vnímat, pak teprve od nás může něco přijmout. Důležité je vystihnout správný čas, když jsou rodič i dítě dobře naladěni. Zachovat si chladnou hlavu, mít schopnost aktivního naslouchání, když bude dítě ctít rodiče, pak bude ctít i další autority, nenechat své dítě nasáknout materialismem a nedávat mu vše, co chce, hrozí pocit nasycení, společné plánování udržuje rodinnou soudržnost, stejně tak by v žádné rodině neměl chybět smích. *„Věřte nebo nevěřte, ale já věřím, že humor a legrace jsou podmínkou pro přežití rodiny, tlupy, národního společenství, lidstva. Je to v nás, lidech! Jinak bychom lidmi nebyli“* (Matějček, 2007, s. 56).

Další podstatné části výchovy, které by měly být dítěti vštěpovány, jsou návyky a dovednosti. Jakmile si dítě osvojí v pravý čas správné stravovací, hygienické a společenské návyky- zavazování tkaniček, držení tužky apod., už je ve svém životě nezapomene. To samé platí o věcech, které mu řekneme, že jsou nebezpečné, už je nebude vyhledávat a bude si na ně dávat pozor. Ze společenských návyků bychom mohli uvést zdravení druhých osob, uklízení hraček, celkové udržování pořádku kolem sebe. Pokud možno nemluvit před dětmi sprostými slovy a nedělat sprostá gesta, děti jsou velice vnímavé a přebírají je od nás. *„Dítě od rodičů přebírá většinou to, o čem si oni myslí, že to uměli před svým potomkem dobře skrýt“* (Dobson, 1995, s. 42). Mezi dovednosti bychom zařadili plavání, jízda na kole, hra na hudební nástroj atd. Nesmíme zapomenout na výchovu k toleranci. Rodiče by měli připravit své děti na to, že se jim hned všechno nemusí natolik dařit, jak si představovali. Nebo také že se rodí lidé s určitým postižením nebo handicapem, a že se jim nemají posmívat ani na ně opovržlivě hledět. Do výchovy také spadá čtení knížek. Čtení dětem přináší bohatší slovní zásobu, motivaci, pohotovější vyjadřování myšlenek atd.

V dětském věku ani pak v dospělosti se nedokážeme obejít bez přátel. Ti v našem životě zabírají významné místo. Ať už máme jednoho dobrého kamaráda, nebo několik. Přátele získáváme, nebo ztrácíme po celý život, je to nekonečný koloběh života. Ale pro jedince je také důležitá stálost a neměnnost prostředí, hlavně v nízkém věku. Také šíře rodinného zázemí je pro všestranný rozvoj dítěte a jeho pocit životní jistoty příznivější. Důležité je, jak daleko od sebe příbuzní bydlí, jak často se s dítětem vídají a jaká je kvalita

tohoto vztahu. Důležití jsou také kamarádi, zvířata, učitelé atd. Vše má v našem životě své místo a význam.

Každá osoba během svého života přijímá (Pelikán, 2007, s.114-118):

a) odpovědnost vůči sobě- je klíčová, souvisí se svědomím

b) odpovědnost vůči nejbližším lidem, například rodině- jedinec přebírá vzory chování a zkušenosti od své primární rodiny, důležité duchovní vazby

c) odpovědnost vůči ostatním lidem- záleží na dané situaci a empatii vůči cizímu

d) odpovědnost v práci- lze použít i pojem spolehlivost, plnění povinností, hlavní je stanovit jasná ,,pravidla hry," která platí pro všechny

e) odpovědnost vůči společnosti- zapojení se do aktivit a činností prospěšných společnosti a okolí

Odpovědnost má i význam pro náš smysl života, o tom si povíme níže. Každé období dítěte má své specifikum, ať už je to období vzdoru, puberta či něco jiného. Podstatné je, když se dítěte zeptáme, co a jak chce dělat, co si myslí, co mu dělá starosti, co se mu líbí, nezlehčovat jeho trápení a že tady jsme vždy pro něj. *„K citovosti a citlivosti vychováváme nejvíce dítě tehdy, když se sami chováme citově a citlivě, což znamená také bezprostředně a upřímně"* (Matějček, 1996, s. 91).

Svůj smysl mají i odměny a tresty. Netrestat dítě za všechno, jen za příkazy, které neuposlechne a my mu je trpělivě vysvětlovali. Mít však pevný a klidný postoj je základ. Po trestu může následovat objímání, které dítě potřebuje. Obejmeme ho a znovu mu vysvětlíme, proč jsme ho pokárali. Dětem se musí dát prostor k dýchání, růstu a lásce (Dobson, 1995). Psychologové mají na výprask různý názor, někdo ho nedoporučuje, ba dokonce zakazuje, jiní říkají, že občas neuškodí. Klíčové je, aby dítě stále cítilo pocit bezpečí a jistoty, navzdory trestání, které je občas nutné.

Dr. Watson (1928) tvrdil, že dítěti nemáme projevovat náklonnost, maximálně ho políbit na čelo a ráno mu podat ruku (Dobson, 1997, s. 14). Mezi vyskytující se problémy patří nepravidelné výchovné působení, závislé na náladě rodičů. Za to samé je pokaždé potrestáno jinak.. Avšak zásadním je a měli bychom mít na paměti, že to co se někdy ve výchově tak trošku promešká, pokazí či splete, nemusí být definitivní osudová rána. Musíme myslet a jednat pozitivně.

Nyní se zaměříme na styly ve výchově. Autoři Langmeier a Krejčířová (2006, s. 269) uvádí ve své knize starší výchovné styly a to, autoritativní, liberální a demokratický. U autoritativního stylu je kladen důraz na kázeň a poslušnost, je zde používán hlavně systém příkazů a zákazů. V liberálním stylu se soustředíme na svobodu a volnost v jednání. Demokratický styl respektuje dítě jako osobnost, ale současně je vede k odpovědnosti za své jednání. Rodiče a děti jsou spíše v přátelském vztahu. Berou své dítě jako jedinečného tvora, který má právo na lásku a respekt. Obecně se demokratický styl pokládá za nejpříznivější pro zdravý vývoj dítěte. Opírá se více o vysvětlení než o tresty, dítě zná své meze a má přiměřenou volnost. Je nutno však říci, že většinou rodič nejedná jen liberálně, demokraticky či autoritativně, ale může vychovávat kombinací těchto možností. Nemůžeme však říci, že tato klasifikace je obecně uznávaná. B. Becker uvádí vřelost-hostilita, permisivita- restriktivita, klidné odpoutání- úzkostné emoční připoutání. Známý je také Schaeferův cirkumplexní model, hodnotí výchovný přístup z hlediska: láska-hostilita, autonomie- kontrola.

Naopak často se můžeme setkat i s nevhodnými styly výchovy:

(Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 270)

a) rozmazlující- rodiče vyhovují každému přání dítěte, projevují mu až ,,opičí“ lásku

b) zavrhující- rodiče dávají najevo přímo nebo nepřímo své city odmítání a nesouhlasu

c) nadměrně ochraňující- nadměrně starostliví, nevědomě zabraňují správnému rozvoji dítěte

d) perfekcionistická- přepjatá snaha o dokonalost, výkony atd. dítěte, dítě nemůže vše splnit

e) nedůsledná- kolísání mezi krajní přísností a povolností, nebo rodiče mají jiný styl výchovy

f) zanedbávající- vyloženě se jedná o ohrožení vývoje dítěte, může nastat týrání, zneužívání apod.

1.9 Poruchy rodičovství a rodičovské identity

Poruchy vznikají tím, že rodiče nemohou, nechtějí, nebo neumějí dělat to, co je potřebné pro výkon rodičovské role a pro zdárný vývoj dítěte. Problémy mohou nastat již

v období těhotenství, po porodu, ale také později během vývoje dítěte. Velmi mladí rodiče mohou být pohlavně vyspělí, ale po psychické a emoční stránce nikoliv. Nejsou povahově ještě dost vyrovnaní, samostatní a ustálení. Sami nevědí, kam je jejich další vývoj zavede. Může se stát, že se partneři budou sbližovat, ale také odcizovat. Mladiství rodiče mívají také více komplikací se vztahem k svým vlastním rodičům. Potřebují pomoc, radu, finance, ale neví, do jaké míry toho mohou využít. Buď přehnaně odmítají, nebo až mnoho přijímají (Matějček, Langmeier, 1986). Mladé matky mají vůči svým dětem méně realistické požadavky a očekávání, méně na ně mluví, drží je apod. Mladí rodiče nejsou dost zodpovědní a pozorní vůči svému dítěti. Dítě se pro ně může představovat překážku ve vytyčených cílech, které původně měli.

Rodiče ve vyšším věku často trpí obavami o zdravotní stav svého dítěte a jeho psychický vývoj. Mají o dítě neustále strach a nedopřávají mu takovou volnost, jakou každé dítě potřebuje. Rodiče se mohou cítit ne úplně dobře, neboť jejich vrstevníci mají děti, které už chodí do školy, atd. Třetí bychom mohli uvést matku, která zůstává po narození dítěte sama, bez jeho otce. Ať už žena zůstala s dítětem z jakéhokoliv důvodu sama, dítě potřebuje mít před sebou mužský vzor kvůli správnému vývoji.

Poruchy rodičovství mohou vyvolávat i somatické poruchy. Jde např. o slepotu, němotu, hluchotu a poruchy hybnosti. Jedinci takto postiženi nemohou vykonávat plně rodičovskou roli, ale snaží se pro své děti udělat maximum. Psychické poruchy předznamenávají, že daná osoba by dítě mít neměla a není to ani moc pravděpodobné. Do této kategorie bychom zařadili schizofrenii, afektivní poruchy, psychózy, neurózy, poruchy vyvolané stresem atd. U dětí, které vychovávají rodiče s těmito poruchami, může dojít k ohrožení jejich vývoj, k neuspokojení biologických a psychických potřeb. Známé jsou také psychické stavy spojené s porodem a šestinedělím, hlavně laktační psychóza. Další důležitou skupinou jsou úzkostné poruchy, poruchy osobnosti a chování u dospělých vyvolané užíváním psychoaktivních látek. Jakákoliv závislost, ať už na alkoholu nebo jiných látkách, ovlivňuje vztahy a postoje k rodičovství.

Poslední rozebereme poruchu sexuální identity. Mnoho mužů a žen cítí jen velmi slabou vazbu k druhému pohlaví, odmítají vstoupit do manželského svazku a do role rodičů. Ta je jim velmi vzdálená, nepřináší žádné uspokojení, nic pozitivního (Dunovský, 1999, s. 114-120). Vzorové příklady se nemusí stát pravidlem, bereme v úvahu průměrné statistiky, někdy i velmi mladí rodiče, staří či ostatní s jinými problémy, mohou být dobrými rodiči ve všech ohledech.

2 SMYSL ŽIVOTA

Nejprve si položíme filozofickou otázku: „Co to vlastně znamená, smysl života?“ Každý si pod touto otázkou obvykle vybaví nějaké své poslání. Chtěl by vědět, proč na světě je, proč mu dal kdosi šanci. Přál by si nalézt svůj smysl života v práci, rodině, nebo chce něco dokázat. Pro každého tvora je smysl života v něčem jiném. Bylo vyhledáno mnoho definic, z použité literatury bychom mohli uvést tyto. „*Smysl života je něco, co lze velmi obtížně definovat, ale co je přesto nutno vyhlížet, přijímat a pak i prožívat*“ (J. Keller, 2005, s. 163). Jiného názoru se můžeme dočíst v další knize. Autoři, tvrdí, že „*Smysluplnost života je výrazem hodnoty, kterou přisuzujeme událostem a běhu života, i významu, který přiřazujeme vlastní existenci*“ (Reker, Wong, 1988, s. 50). Jako třetí citaci uvedeme názor A. Maslowa: „*Hledání smyslu a smysluplnosti života je primárním motivem lidského chování (existence). Tato potřeba- stejně jako jiné potřeby- může být uspokojována nebo neuspokojena (frustrována)*“ (Křivohlavý, 1994, s. 58).

Z výše uvedených definic vyplývá, že o smyslu života se dá přemýšlet různým způsobem, možná i my jako laikové bychom vymysleli krásnou definici pro smysl života. Já osobně za smysl života považuji to, že bychom měli žít podle svých představ a užívat si ho. Neměli bychom přemýšlet o tom, jak to tady na tom světě bezbolestně přežít, ale o tom jak si to tady vesele užít. Každý den je jen jeden, může být svým způsobem jedinečný a neměli bychom ho jen tak promarnit. Než se nadějeme, naučíme se chodit, mluvit, začneme navštěvovat školy, najednou je před námi maturitní zkouška, výuční list či státnice, najdeme si práci, někdy i ne zrovna tu kterou jsme hledali, narodí se nám děti, zestárneme a pak můžeme litovat toho, že jsme život nežili ještě víc naplno. Ne nadarmo se říká, že se máme umět radovat z maličkostí, usmívat se, mít někoho rádi a nedělat druhým to, co sami nechceme, aby oni dělali nám apod.

Citát, který bychom sem mohli zařadit zní: „*Úspěchu dosáhl ten, kdo dobře žil, často se smál a hodně miloval; kdo získal důvěru a lásku dobrých lidí; kdo splnil své poslání a dokončil svůj úkol; kdo zanechal svět lepší, než ho nalezl…*“(B. A. Stanleyová). Obzvlášť poslední část je k zamyšlení, bylo by skvělé, kdyby cílem každého z nás v životě bylo zrovna toto. Zanechat život lepším můžeme prostřednictvím čehokoliv.

2.1 Cesta ke smyslu života

Kudy vede cesta k smysluplnému životu? Odpověď na tuto otázku podává A. Längle, naznačuje nám pět základních kroků a ty jsou: (Křivohlavý, 1994, s. 57)

a) Neuzavírat se do ústraní, ale otevřít se životu.

b) Otevřít oči, uši i srdce a vidět, co se kolem děje.

c) Slyšet, vidět i chápat výzvy, které ze světa k nám doléhají.

d) Správně výzvy interpretovat a s přihlédnutím k vlastním možnostem se rozhodnout.

e) Uskutečnit, realizovat rozhodnutí- můžeme buď změnit něco kolem nás, nebo sebe.

„Když se občas vědomě stáhneme do soukromí, umožníme si tím navázat pravidelný kontakt sami se sebou. Ve svém středu se dozvíme o našich hlavních vášních a o smyslu našeho života“ (Bakalář, 2006, s. 89). Pro někoho je snadné najít svůj smysl života, pro někoho je zas jeho cesta velmi dlouhá a nekonečná, záleží na každém z nás, jak se k tomu postavíme. Náš život by postrádal svůj smysl bez následujících dílčích elementů.

2.2 Složky smysluplného života

Když bychom začali úvodní myšlenku této části filozoficky, pak bychom mohli říct, že mnoho věcí se skládá z několika dílů, jakmile nám jeden chybí, už to není takové, jako jsme třeba chtěli. Není tomu jinak ani u smyslu života, jakmile se nám nedaří v určité sféře, nejsme svoji a něco postrádáme. Do smysluplného života bychom mohli zařadit radost, štěstí, úspěch, svobodu, lásku. Abychom docílili takzvaného vyššího řádu, v našem životě se musí objevit i pojmy zodpovědnost, svědomí, vina a v neposlední řadě hodnoty (Křivohlavý, 1994).

Radost a štěstí- mají v češtině dva významy. První se týká situací bez naší zásluhy. Druhý význam hovoří o radosti a štěstí, které se vážou k tomu, co děláme. Jedná se např. o péči o zahrádku nebo o vlastní dítě.

Úspěch- by měl být vždy dosažen vlastní aktivitou, někdy se nám může přihodit, že shodou okolností se nám daří, výsledek nezávisí tedy zcela na nás, ale i na troše štěstí.

Svoboda- možnost se volně rozhodovat, uplatnit svou vlastní vůli a jednat podle vlastního uvážení. *„Člověk, když se narodí, není schopen samostatné existence. Jeho organismus funguje, ale jako celek by si bez cizí pomoci nevěděl rady. Člověk je schopen*

se učit a vynalézat nové formy jednání, zdokonalovat své chování. V tom je jádro jeho svobody“ (Křivohlavý, 1994, s. 16).

Odpovědnost- obrazně řečeno dodržování cesty po které, jsem se rozhodl vykročit. Vznešené na odpovědnosti je to, že se můžeme veřejně přiznat k tomu, pro co jsme se rozhodli. Horší je to, že pokud jsme se rozhodli špatně, musíme nést následky.

Vina je dle Lukasové: „promeškání či zanedbání realizace smysluplné odpovědnosti na výzvu dané situace,“ srozumitelněji můžeme říct, že vina je odpovědnost za něco zlého.

Svědomí- je tušením co je správné a co ne, záleží na morálních hodnotách.

Hodnoty- se dle Frankla dělí na hodnoty trojího typu: zážitkové, tvůrčí a postojové. Mezi zážitkové hodnoty můžeme zařadit lásku. Do naší práce se hodí příklad rodičovské lásky. Fenoménem rodičovské lásky se psychologie zabývá od 40. let 20. století. Rodičovská láska spočívá v trvalém osobním citovém vztahu mezi dítětem a rodičem a její nedostatek je spojený s negativními důsledky na rozvoj dítěte. Mezi otcovskou a mateřskou láskou není rozdíl (Srnec In: Tavel, 1993, s. 251). Do tvořivých hodnot začleníme tvořivé činnosti, vlastní aktivity, které mohou obohatit svět. Mezi tyto hodnoty spadá i výchova dětí v rodině i jinde. Postojové hodnoty jsou velmi specifické, musíme zaujmout určité stanovisko. Lidé, řešící hlavně tyto hodnoty jsou nemocní, v zoufalých situacích, životních krizích atd. Tyto hodnoty člověk uskutečňuje tím, že nevyhnutelné utrpení trpělivě snáší. Naopak Křivohlavý (2006) uvádí duální rozlišení hodnot, které diferencuje do dvou odlišných skupin. Rozlišuje hodnoty cílové (terminální), které jsou vázány na cíle, směřuje k nim dění, pak hovoří o hodnotách instrumentálních, které se týkají způsobu života a představují určité směrnice, které člověku říkají, jak by měl vlastně žít.

Láska- opět dle V. Frankla je láska jednou z příležitostí naplnění života smyslem a smysluplností. I ten kdo sám nemiluje, může prožít smysluplně svůj život. Avšak ten, kdo miluje a kdo je milován, to má snazší.

Dle Frankla (1984) k nalezení svého existenciálního smyslu je zapotřebí zaujmout k sobě a ke světu určitý postoj. To vyžaduje určitý odstup vůči sobě (sebeodstup). Existenciální smysl je možno najít jen v žití, které je otevřené vůči světu. Je důležité dostatečně se odpoutat od sebe sama, od vlastních představ, přání, citů, atd. a z pozice takto získané svobody se věnovat něčemu či někomu jinému (sebepřesah).

2.3 Smysl života v rodičovství

Být úspěšným rodičem je jedna ze životních rolí, která člověku přináší největší uspokojení, je to ale jedna z nejnáročnějších rolí. Jeden ze smyslů života vidí rodič v chránění, starání se, vychovávání a ve vzdělávání svého dítěte. Důležité je najít si na ně čas, odpovídat otevřeně a přiměřeně na všechny jejich otázky, chápat je a neminimalizovat jejich problémy, obklopovat je dobrými vzory a dbát na to, v jakém se pohybují prostředí a čemu věnují svůj volný čas. Neskrývat před nimi, že sami občas nevíme co dál a přemýšlíme o různých problémech a situacích. Mezi rodiči a dětmi jde o komplementaritu rolí a komplementaritu potřeb. Je to ovšem proces obousměrný: dítě se vyvíjí a rodiče zrají.

V průběhu dětství a dalšího života bude charakter vztahu a vzájemné komunikace procházet proměnami. Konečným smyslem je vyslat do života a společnosti samostatného a odpovědného jedince, jemuž jsme pomohli poznat a naplňovat pozitivní možnosti jeho rozvoje, stávat se tím, čím v možnosti od počátku, tedy od početí byl a je. Na straně rodičů pak aktivní příspěvek k tomu znamená naplnění významného životního úkolu, jež jim umožňuje vstoupit do dalšího životního stádia, kde bezprostřední podíl na péči o děti už ustupuje do pozadí, a kdy se rodičovství projevuje, jak říká Říčan (2002), spíše empatickou starostlivostí, tj. porozuměním, empatií.

Dítě, jako každý člověk, má svoji cenu a svoji hodnotu. Cenu lze vyjádřit ekonomicky, např. vyčíslením ztráty, kterou utrpím, když se namísto vydělávání budu věnovat dítěti, anebo částkou, kterou je třeba vynaložit na záchranu nemocného či postiženého dítěte či na jeho vzdělání. Nezávisle na tom má dítě svou jedinečnou hodnotu, totiž hodnotu daru. Dar jako takový může být darován, mohu se však o něj zasloužit jen do jisté míry. Může víc nebo méně odpovídat mým představám a přáním. Mohu jej odmítnout, mohu jej vyžadovat za každou cenu a postulovat právo na dítě nebo dokonce na zdravé dítě. Nic to však nemění na jeho apriorní hodnotě, která se rovná hodnotě lidského života. Záleží ovšem na tom, jakou hodnotu přikládá dítěti jako lidské bytosti společnost, rodina, ve které jsme sami vyrůstali a v konci konců každý z nás zcela osobně (www.rcblansko.cz).

„Dítě vnáší do života manželského páru řadu nových pozitivních prožitků a významně stimuluje jejich osobnostní vývoj. Budí v rodičích dosud nepoznaný ochranitelský postoj, který dává jejich životu nový smysl, poskytuje mnoho radostí

z každodenního soužití, z rychlých vývojových změn a projevů příchylnosti dítěte“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 181)

Vztah mezi rodičem a dítětem se buduje celý život, pokud je nám jako rodičům dopřáno skutečně sdílet hodnoty svědomí a morálního cítění s vlastními dětmi, a to i v jejich dospělosti, jde o mimořádný životní dar (Labusová, 2012). ,,*Když máme někoho rádi, každé jeho trápení nás bolí několikrát víc než to naše, navíc při něm zažíváme podstatně větší pocit bezmoci.“* (Konečná, 2003, s. 152).

Uvedli jsme rodičovství a vazbu mezi dítětem a rodičem jako něco významného, měli bychom si toho vážit, avšak nemůžeme nikoho nutit, aby jeho smysl života byl právě v rodičovství. Pro někoho je zplodit dítě velmi významné a zásadní v životě, pro nikoho však nikoliv.

2.4 Existenční vakuum

Existenční vakuum nebo-li smysluprázdnota je pojem, pod kterým si každý z nás může představit cokoliv, avšak Viktor Frankl měl jasnou představu a to takovou, že lidé, kterým chybí vědomí smyslu, pro nějž by stálo za to žít a jsou pronásledováni zkušeností životní prázdnoty, jsou v situaci, která se dá nazvat ,,existenční vakuum‘‘. Toto existenční vakuum se projevuje hlavně stavem nudy (www.odmaturuj.cz). Sigmund Freud tvrdí, že ,,*lidé jsou silní, pokud hájí určitou silnou ideu. Zeslábnou však a stávají se bezmocnými, když se jim tato idea ztrácí.“*

O existenčním vakuu můžeme v podstatě říct, že se jedná o neuspokojenou základní životní potřebu. Projevuje se například tím, že máme pocit, že nás nikdo nepotřebuje, že jsme k ničemu, že nás opouštějí přátelé, že už nemáme o různé věci zájem, jako jsme měli dřív, nic už nás dlouho nepotěšilo, často se nudíme, atd. Čím jsme starší, tím může být pro nás smysluprázdnost stále častější, pokud nemáme svůj život pevně v rukou. Známý klinický psycholog (Srnec In: Koucká, 2008) píše, pokud chceme úspěšně stárnout, měli bychom se řídit heslem ROSA, to znamená rozumět svému stáří, orientovat se na budoucnost, udržovat sociální kontakty a být aktivní, fyzicky i psychicky. Pokud toho budeme dodržovat, nemělo by nás existenční vakuum zastihnout.

3 NÁZORY 21. STOLETÍ NA RODIČOVSTVÍ

Autor Hauser (2012) uvádí, že lze rozpoznat značný rozdíl v činnostech, zábavě lidí i dětí dříve a dnes. Co se týče rodičovství, jedni nemohou najít vhodného partnera a pro druhého jsou děti a jejich výchova příliš náročné nebo drahé. Stále méně lidí se trvale váže na jednoho partnera, na jednu práci nebo na jedno dítě, takové jsou výsledky v Německu, ale zdá se, že u nás je to téměř totéž. Americký profesor sociologie J. S. Coleman ve své knize píše: *„Pro lidstvo je velmi špatnou vizitkou, že v míře, s jakou klesá vykořisťování dětí, klesá i zájem vůbec nějaké děti mít. Na místo vykořisťování nastupuje lhostejnost. Děti již nejsou užitečné, ani jako děti, ani později jako dospělí, když jejich rodiče onemocní- kdo tedy převezme odpovědnost za přivedení dětí na svět a za jejich výchovu?“*
(Hauser, 2012, s. 16)

Objevují se nesmyslné diskuse o tom, zda dítě k naplněnému životu patří, nebo ne. Děti jsou módním doplňkem hlavně pro ženy, rodiče často svými dětmi chlubí a předvádí se s nimi, slavné osobnosti se s nimi neustále fotografují a pózují. Pozitivní zjištění není ani to, že přibývá dětí buď rozmazlených, nebo zanedbávaných.

V současnosti již lidé nejsou schopni držet krok s neustále se měnícími procesy a se společností, která je nutí se přizpůsobit. Dřív jsme měli jistou pracovní pozici, dnes však nikoliv. Rodiče dříve jednali se svými dětmi více v klidu, děti si hrály venku, nyní sedí jen u PC, nebo jsou doma a pohybují se minimálně. Zařídili jsme si život tak, aby si každý vystačil sám se sebou. Stále více lidí utíká do virtuálních světů. Pokud někdo potřebuje kontakt, zapne si počítač. Rodiče chtějí mít své děti rádi, avšak na ně nemají dostatek času. Pořád někam chvátají a pak je najednou síla okamžiku pryč a nikdo z nás to nedokáže vrátit zpět. Rodiče se pro samotný stres nedokáží radovat ze svých dětí. Děti od nich potřebují zpětnou vazbu, pouto. Čas, který s nimi stráví je k nezaplacení. Neustále nás obklopuje strach ze ztráty zaměstnání, z toho že nedokážu být dobrým rodičem, z toho že všechno nestihnu atd. Důležité je udržovat si rezervy, mít v zásobě ještě dostatek síly, abychom zvládli své děti. Rodiče by si měli najít čas na to, aby svému dítěti vysvětlili, proč kluk od vedle má dražší oblečení, lepší hru. Vždy mu vše srozumitelně a v klidu vysvětlit, dítě to velmi často pochopí, a když ne tak to musíme po čase vysvětlit znovu.

Děti od rodičů naopak ničí nezájem, strach a nadměrná kontrola. Děti přebírají nad svými rodiči moc, je velmi malý rozdíl od dětství po časnou dospělost. Protiklad tomu je,

že ženy nepotřebují muže, dají si zmrazit vajíčka a první dítě mají, až po dosáhnutí vysněné kariéry v 55 letech. Trendem také je, že rodiče zatahují děti do svým problémů a o všem je informují, zatěžují tedy děti, víc než je zdrávo. Také hodně dospělých zůstává u svých rodičů do třiceti, zde jim nic nechybí a maminka se o ně vždy postará, vypere, uvaří, proč by chodili někam jinam a starali se sami o sebe.

Další typ rodičů je ten, že svůj život nechtějí měnit, i když mají dítě, chtějí si pořád užívat jako bez něj. Psychologové říkají, že výchova může být zdařilá pouze tehdy, pokud se stane vztahem. Rozumí-li dítě rodičovi a rodič dítěti. Učí-li se jeden od druhého. Pokud jeden dává druhému a zároveň od něj přijímá. Rodiče se ze strachu, že udělají něco špatně, nebo že své dítě psychicky poškodí, nechají ponižovat a posouvají hranice až za únosnou míru. Co na to říkáte vy? Myslíte si, že je to tak správně?

Dalším příkladem o tom, co se skrývá pod pojmem rodičovství, může být článek Evy Labusové (2011), která zastává názor, že ženy to mají snazší než muži. Devět měsíců nosí dítě ve svém těle, postupná fyzická a duševní proměna kulminuje při porodu a v šestinedělí, kdy čerstvým matkám pomáhají vklouznout do nové role i zásadní změny hormonální. Tvrdí, že skrze miminko a péči o něj zažívají ženy pocity vlastní hodnoty, jsou zbaveny některých komplexů, zvýší se jim sebevědomí a mají i důvod víc si sebe vážit. *„Rodičovství neočekávaně dává lidem nahlédnout vlastní problémy, zejména ty z jejich dětství,“* (Vrtbovská In: Labusová). Potomci nás stojí spoustu času, pozornosti, energie a finance. Omezují náš rozlet v soukromých zájmech i osobní svobodu. Jejich potřeby jsou neodkladné, dělíme se s nimi o vše, co máme, vyžadují naše oběti i sebezapření. A podstatně mění dynamiku partnerského vztahu, buď tento vztah spojuje, ve dvě zralé odpovědné bytosti, nebo nikoliv. *„Než se lidé rozhodnou mít děti, měli by vědět, že rodičovství není zárukou štěstí. To, jak probíhá, do detailu odráží strukturu, zralost osobnosti rodičů.“*

Další názor byl vypozorován v článku Gabriely Chrastilové (2011), které popisuje rodičovství jako něco, co ji zbavilo určité svobody. Vzpomíná na to, kdy byla zodpovědná jen sama za sebe, kdy si mohla dělat to, co chtěla a věnovat se, čemu chtěla. Avšak v zápětí uvádí, jak jsou její dcery úžasné. Závěrem své řeči dává najevo, že si všimla, jak každá maminka, která obejme svoje dítě, viditelně zkrásní. Jak rysy její tváře zjemní a zněžní a z celé bytosti vyzařuje láska. A to je ta nejkrásnější věc, kterou rodičovství může člověku dát. Bezpodmínečnou lásku, která proudí jako neomezené světlo, a která jedince naplňuje.

Děti naučí člověka vycházet s lidmi kolem sebe, naučí každou osobu, aby se stala svobodnou. Děti vám ukáží tu opravdovou svobodu - tu, jež vychází ze srdce.

Radka Wallerová (2011) uvedla, že rodičovství ji v podstatě nic zásadního nevzalo, čeho by musela litovat. Ukazuje se, že spoustu věcí dělat nemůže, protože na ně právě kvůli dětem nemá čas nebo peníze. Třeba cestovat nemůže tolik, pak však někam jede bez dětí a mrzí ji, že děti nevidí to, co ona. Říká, že její hyperaktivní a lehounce autistický nejstarší syn ji naučil pokoře a trpělivosti, druhý syn ji se svou zvláštní melancholicko-předvádivou povahou přivedl k poznání, že děti mohou být úplně jiné než jejich rodiče. V závěru uvádí, že ji nenapadá nic, co by pro ni bylo důležitější než děti.

MUDr. Vladislav Chvála a Mudr. Ludmila Trapková (In: Kučerová, 2013) ve svém psaní uvádějí, že považují ekonomickou krizi současného systému za příznivou. Pokud bude větší problém sehnat obživu, samozřejmě bez toho, aby došlo k devastující chudobě, vývoj povede k uskromnění a zpevnění rodiny. Řada somatických onemocnění u dětí i rodičů, třeba i deprese u matek, je způsobena nedostatkem času ke spolupobývání a ke zrání přirozených procesů. Maminkám je doporučováno, ať využijí v Čechách mimořádně dlouhou rodičovskou dovolenou a naplno se věnují dítěti, sledují jeho potřeby a zároveň jsou dostatečně přísné, učí se mu dávat hranice. Život obsahuje i složité záležitosti, my je neumíme přijímat a raději situaci opouštíme. Za opravdu naléhavou považujeme schopnost a ochotu vybírat si podněty. Neumíme v množství lákavých nabídek volit a především odmítat to, co nechceme. Větší dluh je v současné době na straně mužů. V rodině ubývá jejich aktivita, důraz na výchovu a pevnost. Mateřství vzniká postupným zráním, otcovství je tradičně o rozhodnutí a přihlášení se k dítěti. Situace se mění masovým rozšířením antikoncepce, kterou žena může vysadit i bez vědomí muže.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE VÝZKUMU

Jak jsme již nastínili v úvodu a teoretické části, bakalářská práce se zabývá problematikou ,,rodičovství jako smysl života.“ V obecné rovině je institut rodičovství považován za vysoce sociálně prestižní a mít dítě za jednu z nejvyšších osobních hodnot. Zajímalo nás, zda se tento trend projeví i psychometricky v oblasti subjektivně vnímané smysluplnosti života. Cílem praktické části je proto zjistit, do jaké míry rodičovství ovlivňuje hodnoty existenciální škály (ESK), která právě naplnění smyslu mapuje.

Na základě studia odborné literatury a empirických narativních zkušeností jsme stanovili základní předpoklad, že rodičovská identita poskytuje sebepřesah.

H1 : Celkové hodnoty ESK budou vyšší u jedinců, kteří mají děti, ve srovnání s těmi, kteří děti nemají.

H0 : Celkové hodnoty ESK budou stejné či nižší u jedinců, kteří mají děti, ve srovnání s těmi, kteří děti nemají.

5 METODIKA VÝZKUMU

5.1 Kvantitativní výzkum a kvalitativní interpretace

Pro náš účel jsme zvolili kvantitativní výzkum s kvalitativní interpretací. Kvantitativní výzkum je ve společenských vědách metoda standardizovaného vědeckého výzkumu, která popisuje zkoumanou skutečnost pomocí proměnných (znaků), které lze vyjádřit čísly. Ta mohou vznikat buď měřením, nebo častěji škálováním samotnými respondenty (např. od 1 do 10). Výsledky jsou pak zpracovány (obvykle pomocí statistických metod) a nakonec interpretovány. Kvantitativní výzkum oproti kvalitativnímu vyžaduje větší soubory dat a respondentů, výsledky jsou více reprezentativní, méně závislé na názorech a schopnostech respondentů a vedou tak k lépe ověřitelným a srovnatelným výsledkům. Jejich interpretace bývá naopak náročnější (www.wikipedia.org).

Kvalitativní interpretace přináší informace k položeným otázkám. Kvalitativní interpretace nám pomáhá vysvětlit dané pojmy a umožňuje bližší kauzální vztahy.

5.2 Popis nástroje sběru dat

Jako metodu pro získání informací pro náš výzkum jsme vybrali dotazník, který se skládá z části týkající se rodičovství a z části týkající se existencialismu. Složky, které se zaobírají rodičovstvím a dávají nám základní informace o respondentovi, jsme zvolili věk, pohlaví, dosažené vzdělání, typ zaměstnání, počet dětí a věk dětí, jestli je naplňuje a baví jejich práce a v neposlední řadě jsme se ptali na počet rolí, jež ve svém životě plní, a které role řadí ve svém osobním žebříčku na první místa, a které na poslední místo.

Existenciální škála je konkrétní typ dotazníku. Je to sebeposuzovací dotazník a měří kompetenci osoby zacházet se sebou a se světem. To lze označit jako ,, schopnost člověka k existenci.“ (Balcar, 2001). Existenciální škála neobsahuje žádná správná řešení. Podle existenciálně- analytického pojetí člověk může uplatňovat své osobně- existenciální schopnosti také v nemoci, nevypovídá tento test přímo o přítomnosti psychického či somatického onemocnění. V nižších skórových pásmech je však pravděpodobnost duševních či tělesných poruch větší. Z toho co jsme uvedli, vyplývá, že v tomto sebeposuzovacím dotazníku nelze počítat s objektivitou údajů vyšetřovaných osob v pozitivisticko- přírodovědném smyslu. O tom, jak uskutečňuje a naplňuje vlastní existenci, může nakonec soudit pouze člověk sám, neboť ,, existence“ je již ze své definice neobjektivizovatelnou veličinou (Frankl, 1959; In: Längle, 2001). ESK postihuje subjektivní prožívání, vnímání, myšlení a úsudek vzhledem k tomu, jak dobře člověk své duchovní schopnosti uplatňuje.

ESK je plně standardizovaný dotazník, má přesně formulované položky, stanovené jejich pořadí a předem určené možné odpovědi (Tränkle, 1983). ESK obsahuje celkem 46 položek s jednotně předepsanou šestibodovou stupnicí pro odpověď. Z těch je 41 formulováno ve směru negativní alternativy, protože lze snáze vyjádřit, co člověk nemůže, než co může, nebo by mohl. Šestistupňová škála obsahuje výrazy ,,naprosto platí“, ,,s výjimkami platí, ,,spíše platí“, ,,spíše neplatí“, ,,s výjimkami neplatí“, ,,naprosto neplatí“. Položky v dotazníku jsou přiřazeny čtyřem základním stupnicím. Jedná se o čtyři vlastnosti, které jsou podmínkou smysluplného žití (Balcar In: Längle, 1988a). Jsou to ,, Sebeodstup“ (SO), ,,Sebepřesah“ (SP), ,, Svoboda“ (SV), ,,Odpovědnost“ (OD). První dvě spolu tvoří faktor vyššího řádu ,,osobních“ předpokladů ,,Personalita“ (P), další společně postihují vztah k ,,situačním“ danostem a tvoří faktor vyššího řádu ,,Existencialita“ (E). Skór v každé ze základních stupnic vypovídá o tom, jak dobře člověk příslušnou osobní či existenciální schopnost rozvinul a dokáže ji uplatňovat.

Samotný dotazník nemá žádnou „stupnici lží“, jsme tedy odkázáni na dvě pomůcky, za prvé pokud je rozdílně odpovídáno na 3, 32, 40, pak také u otázky 18 a 39 může to poukazovat na nepřesnosti a nepravidelnosti při odpovídání v testu. Za druhé v dotaznících se může objevit někdo s maximální možnou hodnotou, nebo s hodnotou jen o několik bodů méně než je nejvyšší hodnota, může se ukázat, že jde o osoby velice zaujaté sebou samými, popř. o osoby hysterické. Pokud má jedinec ve všech oddílech nejvyšší skóre, hodnotil se nerealisticky, pokud má naopak velice nízké skóre, může se jednak o nepochopení testu, nebo neschopnost odpovídat na otázky. Vzhledem k tomu, že jsme s lidmi individuálně o jejich odpovědích nemluvili, ponechali jsme všechny dotazníky, které byly zcela vyplněny.

5.3 Charakteristika obsahově významových interpretací

Nyní si uvedeme kvalitativní interpretaci pro naši existenciální škálu. Zmíníme hodnoty a výsledky. Sebeodstup či sebedistance měří schopnost vytvořit si vnitřní prostor vůči sobě samému. Člověk je schopen vnímat okolní svět nezkresleně, je přesně schopen vnímat situaci a uvažovat o přítomné skutečnosti. Nízký skór pod 26 značí nedostatečný odstup vůči sobě. Je zpravidla způsoben nějakým vnitřním obsazením- konflikty, traumatickými zkušenostmi a spoutaností. Člověk se často sám v sobě nevyzná. Velmi vysoký skór nad 43 znamená, že si člověk dokáže vytvořit vůči sobě odstup velmi dobře. V tom je ale obsažena i možnost, že přehlíží své potřeby a zájmy, upřednostňuje ostatní před sebou. Sebepřesah měří citovou přístupnost, která se projevuje ve schopnosti přiblížit se, soucítit. Nechat se oslovit hodnotami, vstoupit do vnitřně významného vztahu. Kognitivní odstup vůči sobě, který se rozvíjí v SO, uvolňuje člověka pro emoční vztah k hodnotám. Nízký skór pod 58 znamená emoční plachost a vztahovou chudost. Při velmi vysokém skóru nad 81 má člověk volný přístup ke své emocionalitě. Dokáže se vcítit do jiných a orientovat se správně v daných situacích. Svoboda měří schopnost nacházet v běžném životě, reálné možnosti jednání, uspořádat je podle jejich hodnoty, a tak dospět k osobnímu rozhodnutí. Jsme schopni vnímat možnosti volby a různé alternativy. S pocitem jistoty člověk dokáže jasně usuzovat, svobodně se rozhodovat a volit si. Nízký skór po 37 znamená slabost a nejistotu v rozhodování, nerozhodnost. Může se zde objevovat strach, nedostatek vitality, pocit rozpolcenosti atd. Vysoký skór nad 58 obnáší u jedince sklon k přehnanému souzení, kritizování a panovačnosti, což souvisí s averzí vůči omezování a vázanosti. Tito lidé se pak raději závazkům vyhýbají, jsou zdrženliví, nechtějí, aby je něco

zavazovalo. Odpovědnost měří schopnost a ochotu odhodlat se a rozvážně se angažovat pro osobní úkoly a hodnoty. Osoba je vědoma, že tak jak jedná a co činí, je správné. Nízká hodnota pod 41 znamená jen nepatrnou odpovědnost za sebe, jedinec si život neplánuje a prožívá ho jako nepřístupný vlastní vůli. Převládá zdrženlivost a pasivita. Vysoká hodnota nad 70 vzniká důsledným přijímáním odpovědnosti, autentickým jednáním. Personalita měří stupeň rozvoje osobní stránky člověka, projevující se otevřeností vůči světu a jasným vnímáním sebe. Nízký skór pod 86 svědčí o přílišné uzavřenosti. Buď se jedinec zabývá jen sám sebou, nebo si ve svém vývoji ještě nenašel cestu sám k sobě- nezralost. Při vysokém skóre nad 123 vystupuje do popředí zranitelnost, někdy až přecitlivělost jedince. Existencialita měří schopnost angažovat se ve světě a rozhodovat se. Nízký skór pod 81 značí nerozhodný a utlumený způsob života. Nejistota v rozhodování, člověk neví, kam patří, atd. Velmi vysoký skór nad 127 znamená angažovaný životní styl, člověk si za svým rozhodnutím stojí a ví, jak jednat. A závěrem výčtu uvedeme celkový skór, který měří prožívání smysluplné osobní existence. Nízký skór pod 169 svědčí o nenaplněné existenci, jedinec je uzavřený, vázaný sám na sebe a je celkově utlumený, může se u něj projevit i duševní onemocnění a závažná porucha. Velmi vysoký skór nad 249 představuje, že člověk je otevřený světu, přijímající, rozhodný, jasný, ochotný se angažovat a je si vědom svých povinností.

5.4 Charakteristika zkoumaného vzorku

Stanovili jsme si, že oslovíme se svým dotazníkem 100 respondentů. Kupodivu se nám povedlo získat dokonce 143 dotazníků během 14 dnů, z toho je 133 platných, zbylých 10 nebylo zcela vyplněno. Vzhledem k počtu dotazníků je náš výzkum velmi kvalitní. Věková kategorie je různorodá, nejmladšímu respondentovi je 18 let a nejstaršímu 81. Oslovili jsme rodiče, tak i populaci, která děti ještě nemá, nebo nechce, to záleží na každém. Reakce na vyplňování dotazníků byla různá. Lidé, kteří nejsou zvyklí na podobné dotazníky, byli naštvaní, co je v daném dotazníku za otázky. Po vyhodnocení dotazníků můžeme uvést tyto fakta.

Graf 1: Pohlaví respondentů

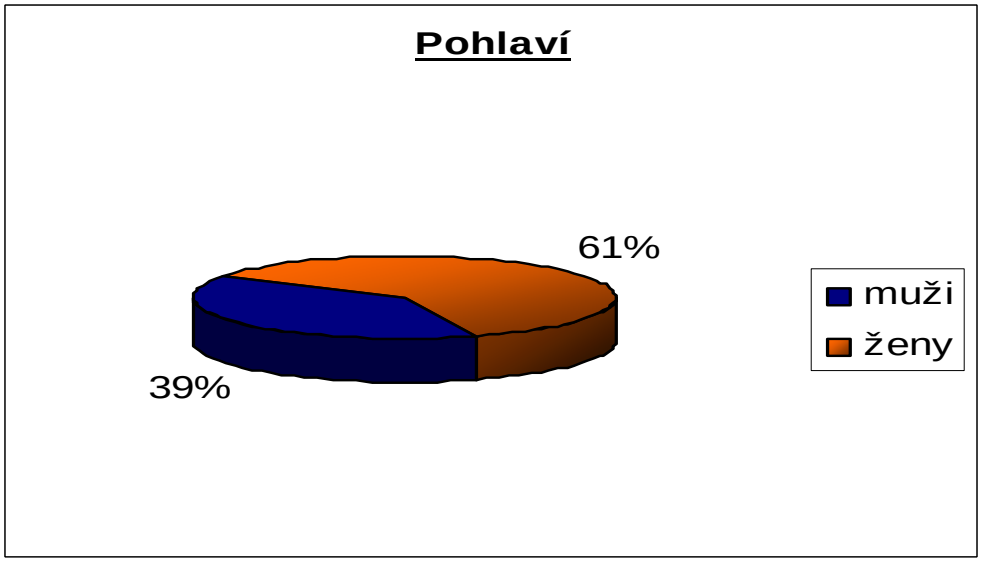

Zdroj: autorka

Z grafu č. 1 vyplývá, že dotazník zcela vyplnilo 52 mužů (39%) a 81 žen (61%). Z šetření vyplývá, že dotazník vyplnilo více žen. Lze se domnívat, že ženy jsou ve vyplňování dotazníků vstřícnější, někteří muži odmítli dotazník vyplnit.

Graf 2: Přehled respondentů dle věku

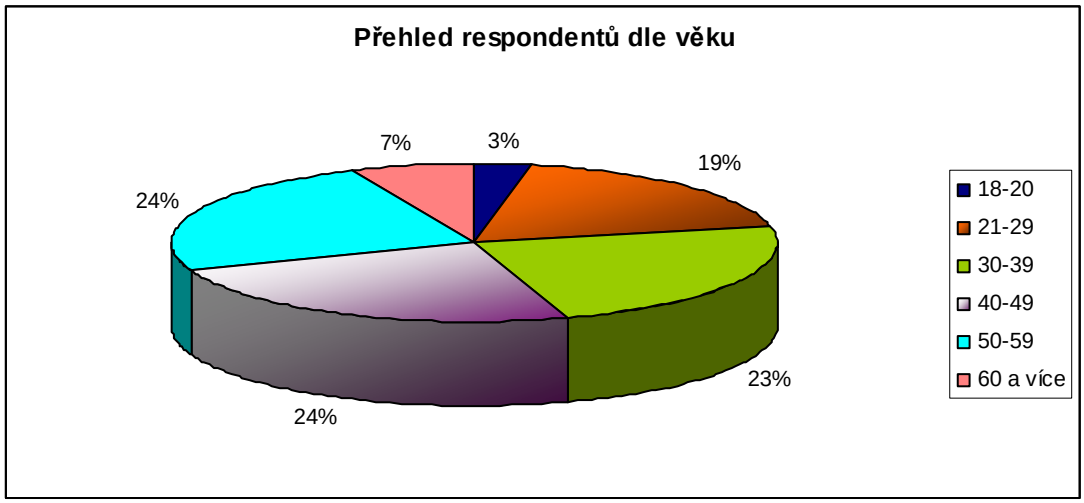

Zdroj: autorka

Bylo zjištěno, že z celkového počtu 133 respondentů vyplnilo dotazník, 4 lidé (3%) ve věku 18- 20 let, 25 lidé (19%) ve věku 21- 29 let, 31 lidí (23%) ve věku 30- 39 let, 32 lidí (24%) ve věku 40- 49 let, 32 lidí (24%) ve věku 50- 59 let, 9 lidí (7%) ve věku 60 a více let. Z vyplněných údajů vyplývá, že nejvíce vyplňovala dotazník věková kategorie od 30 do 59 let.

Graf 3: Dosažené vzdělání

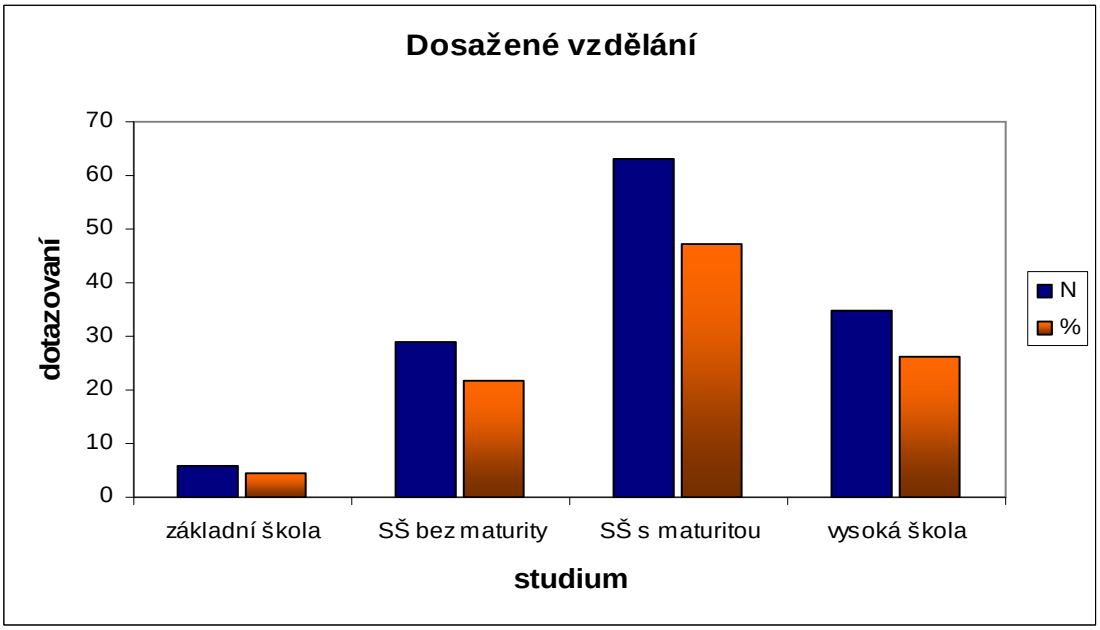

Zdroj: autorka

Graf znázorňuje, jakého kdo dosáhl vzdělání. 6 respondentů (5%) dosáhlo základního vzdělání, obvykle jsou to lidé, kterým je přes 60 let. 29 respondentů (22%) dosáhlo střední školy bez maturity, nejvíce respondentů 63 (47%) vystudovalo střední školu s maturitou. Vysokoškolské vzdělání dosáhlo 35 (26%) respondentů. Lze souhrnně říci, že nejvíce dotazované populace vystudovalo střední školu s maturitou, dále jsou skoro na stejné úrovni lidé bez maturity a vysokoškoláci, nejméně lidí je se základním vzděláním, s čímž se v dnešní době dalo počítat.

Graf 4: Typ zaměstnání

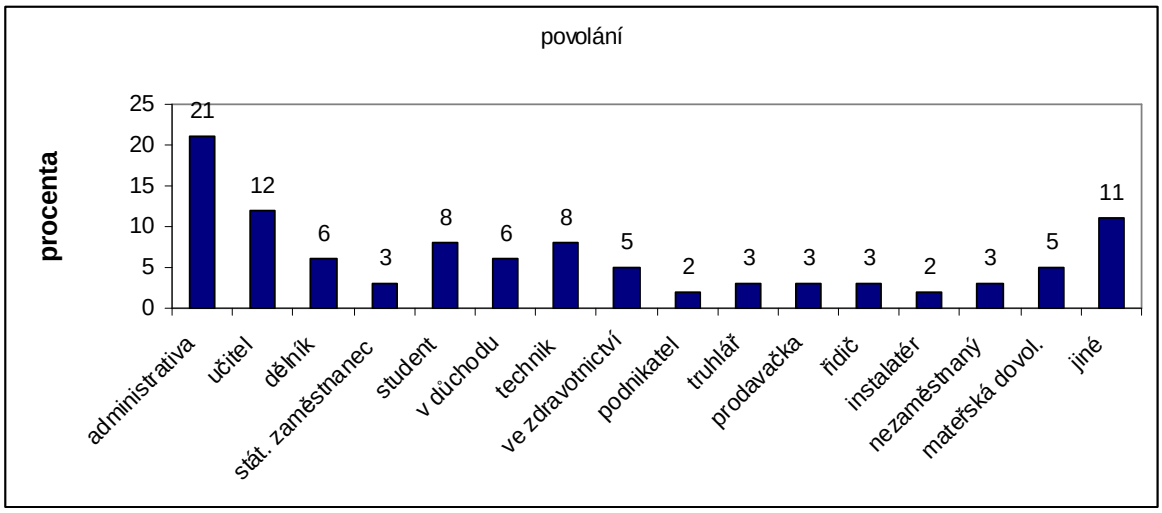

Zdroj: autorka

Povolání jsme rozdělili podle toho, jak respondenti odpovídali v dotazníku. Z toho vyplývá, že nejvíce lidí pracuje v administrativě 28 respondentů (21%), ve školství pracuje 16 dotazovaných (12%), studentů a techniků je po 11 (8%), 8 respondentů je dělníků (6%) a 8 v důchodu (6%), 6 respondentů pracuje ve zdravotnictví (5%) a 6 jich je na mateřské dovolené (5%). Dále 4 respondenti jsou zaměstnáni státem (3%), 4 pracují jako truhláři (3%), 4 prodávají v obchodě (3%), 4 pracují jako řidiči (3%), buď řídí MHD nebo nákladní automobil a 4 jsou nezaměstnaní (3%). Objevili se nám zde i 3 podnikatelé (2%) a 2 instalatéři (2%). Zbylých 14 respondentů pracuje v jiném neuvedeném odvětví (11%).

Graf 5: Práce respondenty naplňuje, baví

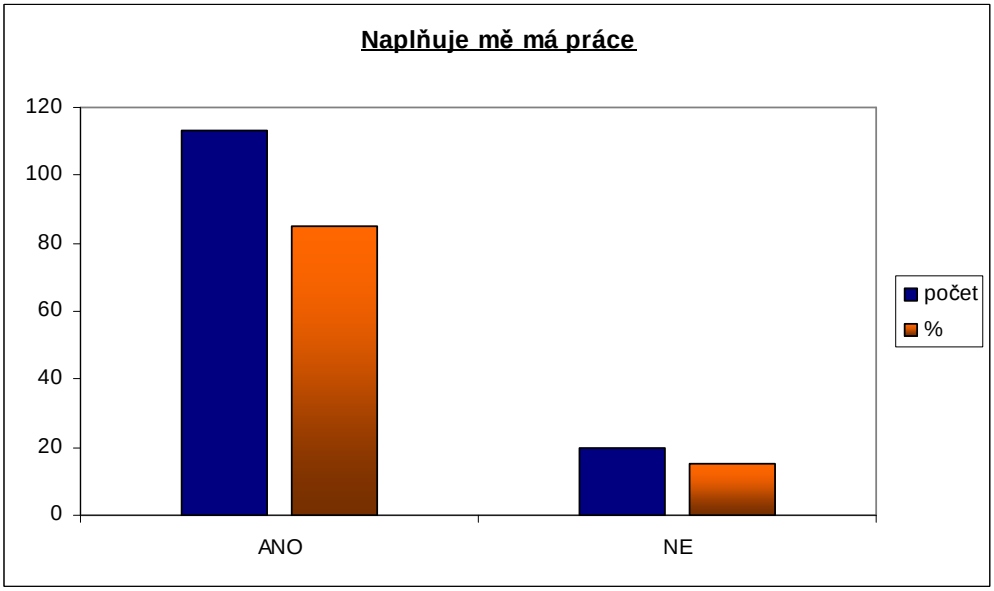

Zdroj: autorka

Z grafu vyplývá, že je více respondentů, které jejich práce baví, než těch které nenaplňuje. V číslech hovoříme o 113 lidech (85%), kteří uvedli, že je práce naplňuje a o 20 lidech (15%), které práce nebaví a možná by raději pracovali jinde, nebo si pod svou prací představovali něco jiného. Dá se však říci, pokud lidé odpovídali pravdivě, že je velmi pozitivní zjištění, že respondenty jejich práce baví a oslovuje je.

Graf 6: Respondenti s dětmi a bez dětí

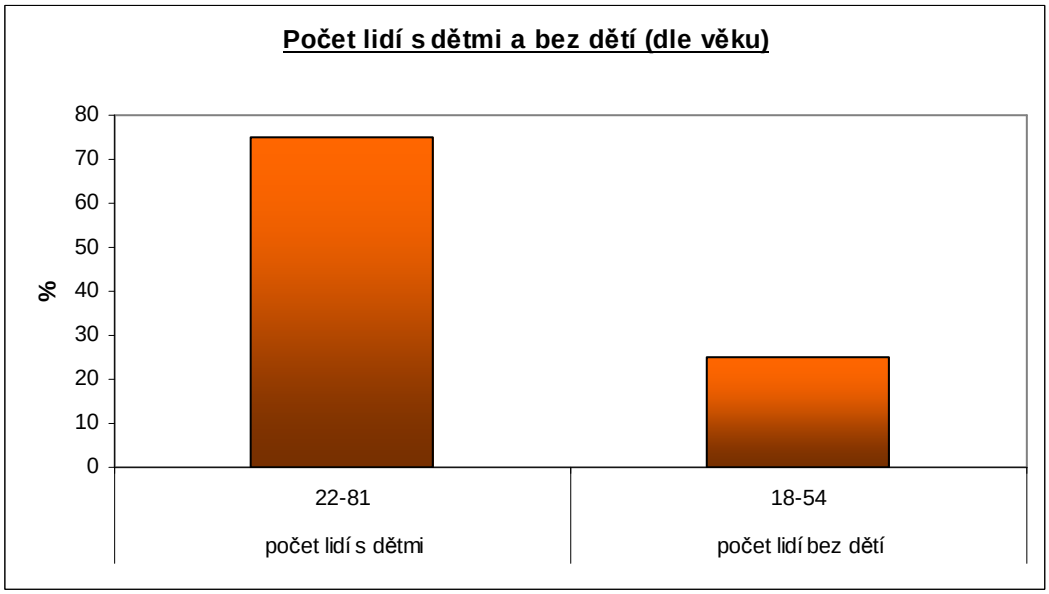

Zdroj: autorka

Z výše uvedeného grafu můžeme vypozorovat, že nám odpovídalo 33 respondentů (75%) bez dětí ve věku 18- 54 let. S dětmi vyplnilo dotazník 100 lidí (25%) ve věku 22- 81 let. Z uvedených faktů vyplývá, že jsou i tací, kteří v 54 letech nemají ještě děti a naopak nejmladšímu respondentovi, který dotazník vyplňoval a má už potomka je 22 let. Vážíme si i toho, že dotazník vyplnili dokonce lidé, kterým je kolem 70, jedna tázaná zatím dosáhla úctyhodného věku 81 let.

Graf 7: Počet dětí

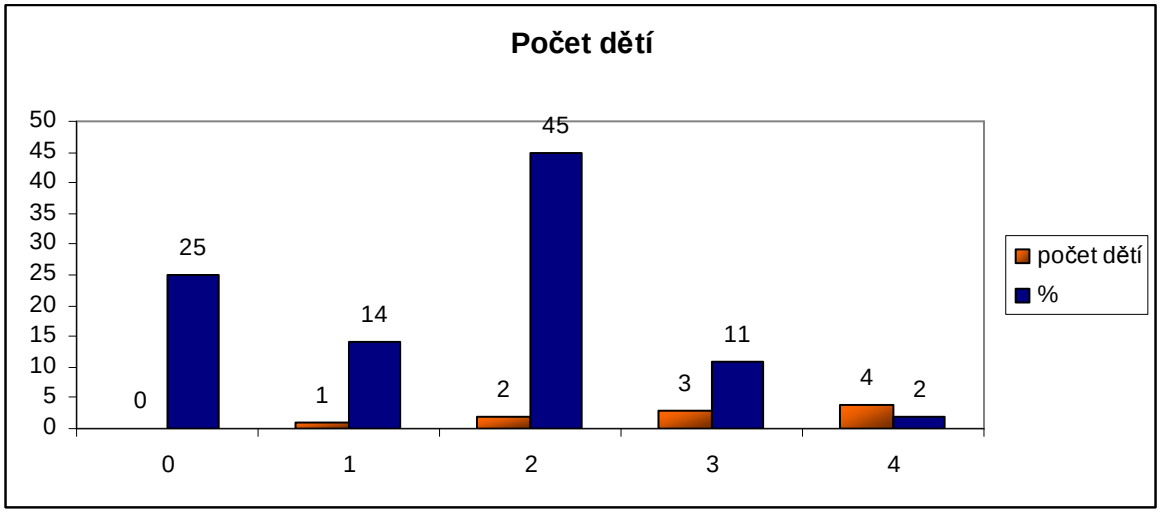

Zdroj: autorka

Z grafu je patrné, že 33 dotazovaných nemá žádné dítě (25%), 23 dotazovaných má jedno dítě (14%), nejvíce dotazovaných, kterých je 60 mají dvě děti (45%), 3 děti má 15 dotazovaných (11%) a dokonce 4 děti mají dva respondenti (2%). Můžeme se domnívat, že to jsou manželé. Z výsledků plyne, že nejvíce dotazovaných zplodilo dvě děti, což je nepsanou tradicí. Již několik desítek, možná stovek let, obvykle tvoří rodinu 2 rodiče a 2 děti. Zajímavé je to, že dotazovaní dosáhli skoro stejného výsledku v počtu s jedním a se třemi dětmi. Ti co mají 4 děti, si zaslouží jistě poklonu, vychovávat v dnešní době 4 děti není jistě jednoduché.

Graf 8: Životní role

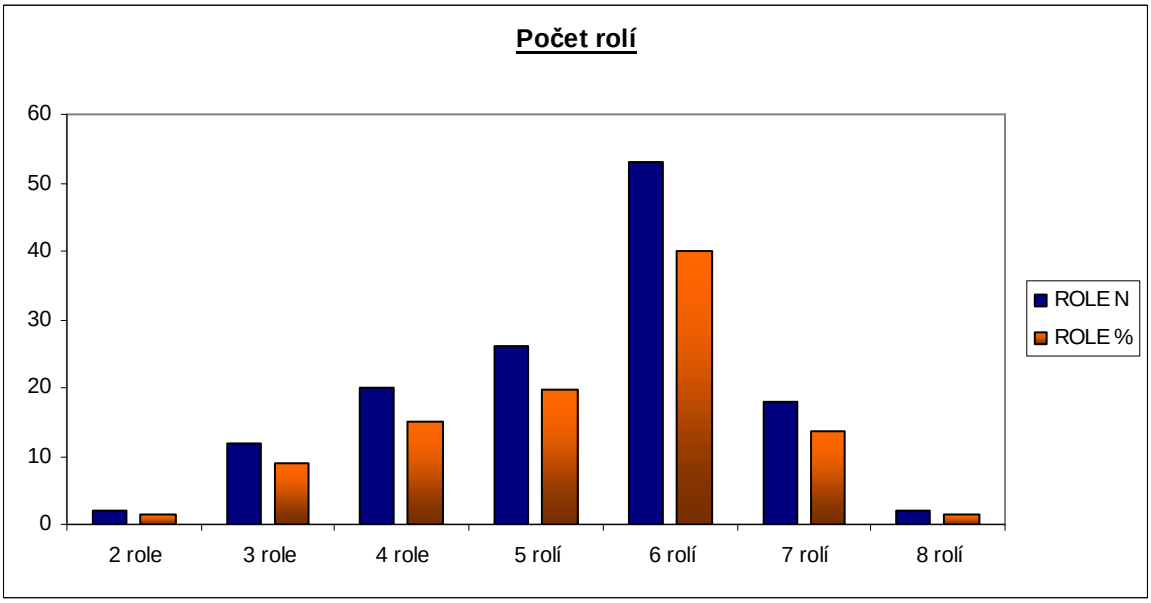

Zdroj: autorka

Průzkum prokázal, že nenajdeme osobu, která by ve svém životě neplnila nějakou roli. Nikoho jsme neobjevili ani s jednou rolí. Dvě role ve svém životě plní 2 lidé (1,5%), tři role plní 12 respondentů (9%), čtyři role 20 respondentů (15%), pět rolí 26 respondentů (19,5%), šest rolí 53 respondentů (60%), sedm rolí 18 respondentů (13,5%) a osm rolí 2 respondenti (1,5%). Můžeme říci, že dotazované osoby nejvíce vykonávají 6 rolí. Se dvěma a osmi je jen malý vzorek lidí. Vypozorovali jsme také, nebo nám spíše bylo sděleno, že někteří lidé vyplňovali v dotazníku, že neplní roli dcery/ syna, pokud již jejich rodič nežije, někteří to brali tak, že pořád tato role má v jejich životě své místo, i když je už rodič zesnulý.

6 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

Poté co jsme vytřídili dotazníky, vytvořili jsme jednu základní a nejdůležitější tabulku, do které jsme vložili hrubé skóre z jednotlivých stupnic a to SO, SP, SV, OD, P, E, a CS. Hledali jsme v tabulkách norem určitý percentil k danému hrubému skóre. Nutno však říci, že pro jedince se středoškolským vzděláním bez maturity, nemáme tabulky s percentily, a proto byly vyhodnoceny jako středoškoláci s maturitou. U jednotlivých základních stupnic jsme vypočetli vážený průměr a směrodatnou odchylku, do grafu jsme znázornili pouze vážený průměr u lidí s dětmi a bez dětí.

Tabulka s váženým průměrem a směr. odchylkou:

bez dětí

SO	
vážený průměr	44,636
směr. odchylka	25,200
SP	
vážený průměr	29,606
směr.odchylka	22,621
SV	
vážený průměr	34,424
směr. odchylka	20,009
OD	
vážený průměr	41,606
směr. odchylka	22,036
P	
vážený průměr	32,667
směr. odchylka	22,788
E	
vážený průměr	37,303
směr. odchylka	21,102
CELKEM	
vážený průměr	33,363
směr. odchylka	21,561

s dětmi

SO	
vážený průměr	47,950
směr. odchylka	24,987
SP	
vážený průměr	33,880
směr.odchylka	23,078
SV	
vážený průměr	37,570
směr. odchylka	22,001
OD	
vážený průměr	41,080
směr. odchylka	24,131
P	
vážený průměr	37,310
směr. odchylka	23,059
E	
vážený průměr	38,240
směr. odchylka	22,615
CELKEM	
vážený průměr	36,540
směr. odchylka	22,974

Graf 9: Vážený průměr

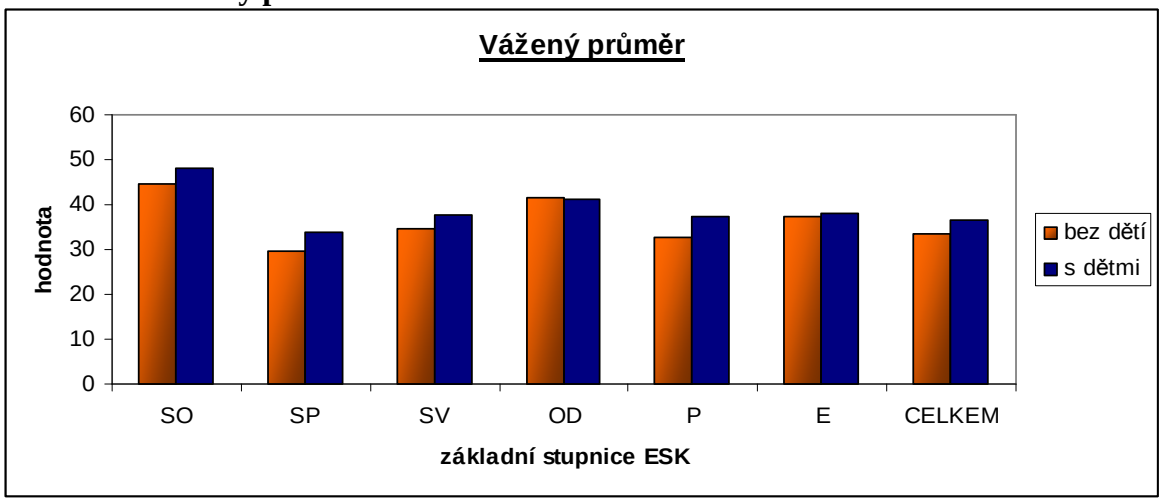

Zdroj: autorka

Z grafu je patrné, že lze vypozorovat určité rozdíly mezi osobami s dětmi a bez dětí, avšak číselné hodnoty vážených průměrů a směrodatných odchylek se nám tolik neliší. Vážené průměry jsme vypočítali z percentilů uvedených v tabulce. Hodnoty celkového skóre vyšly u osob bez dětí zhruba 33, u osob s dětmi necelých 37. Pokud se jedinci nachází v pásmu průměru vzrůstá jejich vnitřní otevřenost a umožňuje člověku věnovat se požadavkům a nabídkám světa. Dále bylo zjištěno, že nejvyšších hodnot bylo dosaženo u sebeodstupu a odpovědnosti. Vyšší hodnota, týkající se sebeodstupu, nám ukazuje, že lidé s dětmi mají větší schopnost sebeodpoutání. Ale ani osoby bez dětí nemůžeme považovat za špatně fungující. Obě skupiny jsou schopny přesně vnímat a jasně uvažovat o dané situaci, jejich pozornost se stále zaměřuje více navenek. Co se týče odpovědnosti, můžeme poukázat na to, že s přibývající hodnotou se odpovědnost vůči sobě i druhým zlepšuje. Člověk se více nechává oslovit životními okolnostmi a pečlivěji, závažněji se s nimi vyrovnává. Nejnižších výsledků bylo dosaženo u sebepřesahu a personality, avšak stejně se nacházíme v průměru. Pro jedince, kteří se nacházejí v průměru sebepřesahu, to znamená, že u nich přibývá schopnost citové spoluúčasti a vnitřní vztažnosti, také se u nic projevuje citová angažovanost a vnitřní zúčastněnost. Personalita nebo-li osobní faktor, poukazuje na otevřenost ve vystupování vůči světu a přístup k sobě. Z grafu vyplývá, že svoboda a existencialita leží mezi stupnicemi, které jsme si již popsali. Svoboda, pro jedince leží v průměru hodnot, přináší jasnost a pevnost usuzování a rozhodování. Člověk snáze nachází možnosti, jak jednat. Existencialita měří rozhodnost a odpovědnost ve vedení života. Čím vyšší hodnota, tím rozhodnosti a

odpovědnosti přibývá. Člověk nachází své místo ve světě i ve svém životě. Jeho život se stává naplněnějším a krásnějším.

Z dotazníků jsme na základě stanovené interpretace zjistili, že 8 jedincům vyšly jejich celkové hodnoty HS nad 249, což znamená, že prožívají svůj život jako smysluplný a jsou schopni jednat. Ponechávají málo prostoru pro neplánovanou spontánnost. Naopak našli se i tací, kteří mají velmi nízký celkový hrubý skór, těch bylo 9. Tito lidé nemají naplněnou svou existenci. Vzhledem k tomu, jaké byly stanoveny výsledky. Považovali jsme za nutné dozvědět se více, o průměrném, podprůměrném či nadprůměrném smyslu života lidí, zvolili jsme další postup, a to následující.

Vytvořili jsme si svou vlastní osu, na které jsme určili, kde bude ležet a jakou hodnotu bude mít průměr. Ten náleží hodnotám od 195- 223 HS. Hodnoty 195 HS a nižší znamenají podprůměr. Hodnoty 223 HS a výše znamenají naopak nadprůměr. Stanovili jsme si také třídící faktory. Prvním třídícím faktorem je určen věk, dalším vzdělání a třetím počet dětí. Tyto faktory nám mají říci, zda ovlivňují smysl života a vnímání světa jedinců s dětmi a bez dětí.

Graf 10: Určující faktor věk

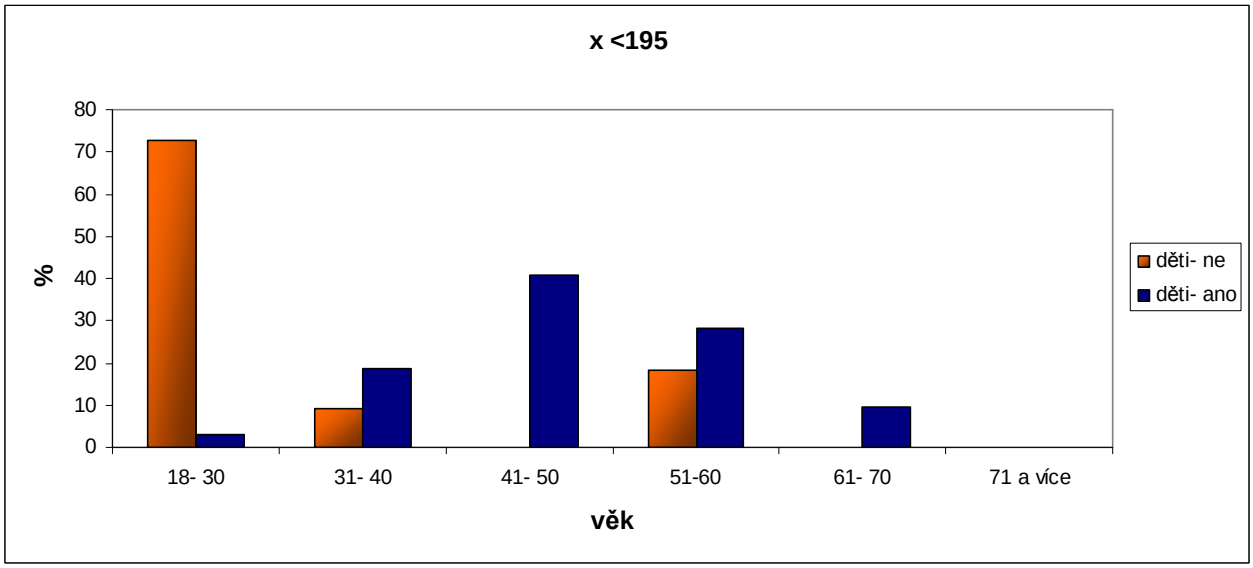

Zdroj: autorka **spíše horší a výrazně špatné**

Interpretace k grafu č. 10:

Z 33 lidí bez dětí vyšlo, že jich 11 spadá do pásma podprůměru. 72% (8 lidí) ve věku 18-30 a zbytek ve vyšším věku. Důvodem může být např. nevyzrálost, zatím nemají utvořený správný žebříček hodnot ve svém životě, jsou mladí a hledají, co by jejich život mohlo smysluplně naplnit. Lidé, kteří naopak děti nemají a přesáhli věkové hranice 50, se mohou cítit tak, že zde po nich nezůstane pokračovatel rodu. Necelá třetina z osob, které již dítě mají, má podprůměrný smysl života. Nejvíce ve věku 41-50 let, necelých 41% lidí s dětmi v pásmu podprůměru. U těchto osob se může jednat o krizi středního věku, bilancují nad svým životem, cítí, že by měli něco změnit, ale zároveň na to třeba nemají sílu a cítí prázdnotu. Mohou také pociťovat „syndrom opuštěného hnízda," když se děti od nich odstěhují. Nebo zde můžou hrát roli i další faktory, které nám nejsou známy. Osoby, které mají děti ve věku 18-30 let dosahují menšího zastoupení, než osoby ve věku 61-70let. Lidé ve věku 71 a více zde zastoupení nemají.

Graf 11: Určující faktor věk

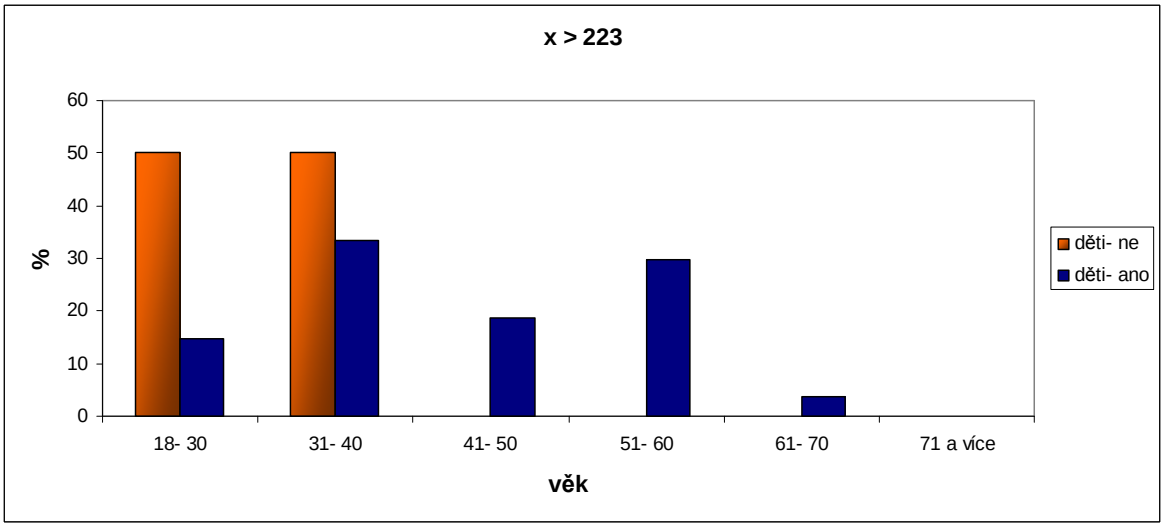

Zdroj: autorka **spíše lepší a nejlepší**

Interpretace k grafu č. 11:

Zde se vyskytuje 50% respondentů bez dětí ve věku 18-30 a 50% respondentů 31-40 let, kteří mají nadprůměrný výsledek v dotaznících. Můžeme považovat tyto respondenty za velice otevřené světu i sobě. Mohli dosáhnout ve svém životě, díky svým schopnostem něčeho, co dlouho očekávali a projevuje se to tím, že jejich život je pro ně nyní naprosto

plnohodnotný. Osob, které již dítě mají, je v tomto intervalu 27. 33% činí výskyt u osob ve věku 31-40 let, necelých 30% u osob ve věku 51-60 let. Můžeme se také domnívat, že skupina respondentů s dětmi v těchto dvou věkových kategoriích, má tu možnost, že se stará o vnoučata a je pro ně vazba mezi nimi, svými dětmi a vnoučaty velmi důležitá, naplňuje je. Necelých 19% lidí se vyskytuje ve věku 41-50 let , necelých 15% ve věku 18-30 let a 4% ve věku 61-70 let.

Graf 12: Určující faktor vzdělání

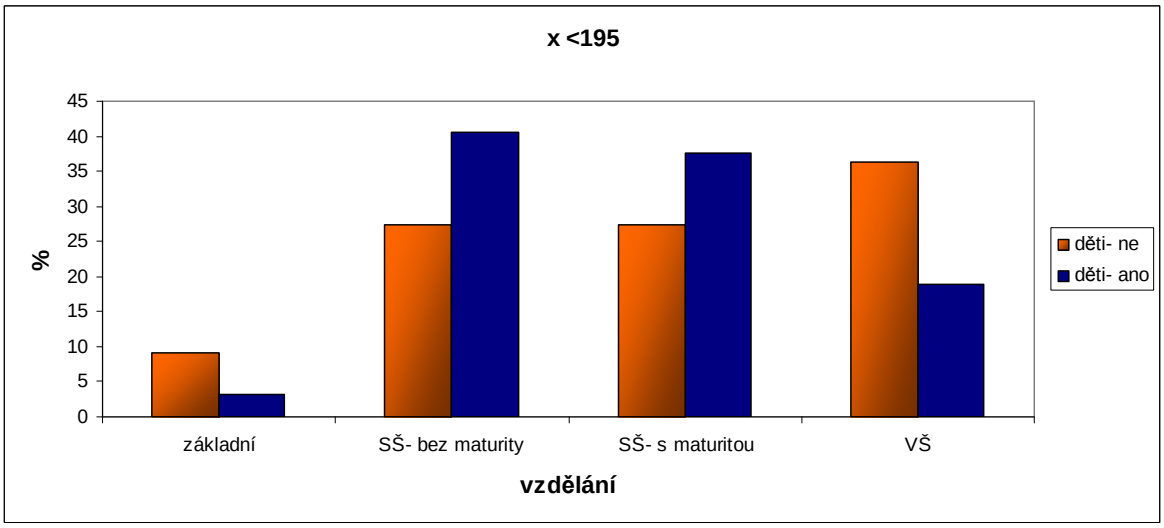

Zdroj: autorka **spíše horší nebo výrazně špatné**

Interpretace k grafu č. 12:

Graf znázorňuje rozložení osob s dětmi a bez dětí v pásmu podprůměru vzhledem ke vzdělání. U osob, které nemají děti, vyšel výsledek u vzdělání bez maturity i s maturitou 27%, u vysoké školy zhruba 36%. Lidé, kteří dítě již mají dosáhli výsledku 41% u vzdělání bez maturity a 38 % u vzdělání s maturitou. U vysoké školy nám vyšlo nižší číslo, než u lidí bez dětí, a to 19%. Základní škola více ovlivnila lidi bez dětí (9%), lidé s dětmi (3%). Zde můžeme uplatnit názor, že lidé, kteří nemají děti a jsou na vysoké škole, by už děti mít chtěli, to se hlavně týká žen. Nebo se dostali na vysokou školu, je však na ně složitá, nestíhají, nebo našli práci, avšak vysokou školu musí dodělat, omezuje je to v jejich dalším pracovním rozvoji, neví co dřív, v čem najít hlavní smysl. Lidé bez maturity mohou ztrácet smysl života kvůli svému zaměstnání. Řada z nich se odvolává na věk, na své rodiče, že neměli takové možnosti vzdělání, jako činí současná nabídka škol. Je však pravdou, že

mnoho lidí se dříve mělo učit řemeslu, jejich rodiče tvrdili, že je to více perspektivní, než mít školu s maturitou. Dříve také brali na školy jen s velmi dobrým průměrem, dnes se pořád ve školách slevuje z nároků na studenty. Pokud jedinec má základní vzdělání a nemá děti, troufáme si tvrdit, že má život dosti komplikovaný, vzhledem k moderní době a pracovním příležitostem. Nemá tolik možností, kde by se mohl uplatnit a kde by ho vzali. Pokud spočítáme celkový výskyt v procentech a u lidí s dětmi a bez dětí v podprůměrném pásmu, zjistíme, že výskyt obou skupin je skoro stejný, činí přes 30%.

Graf 13: Určující faktor vzdělání

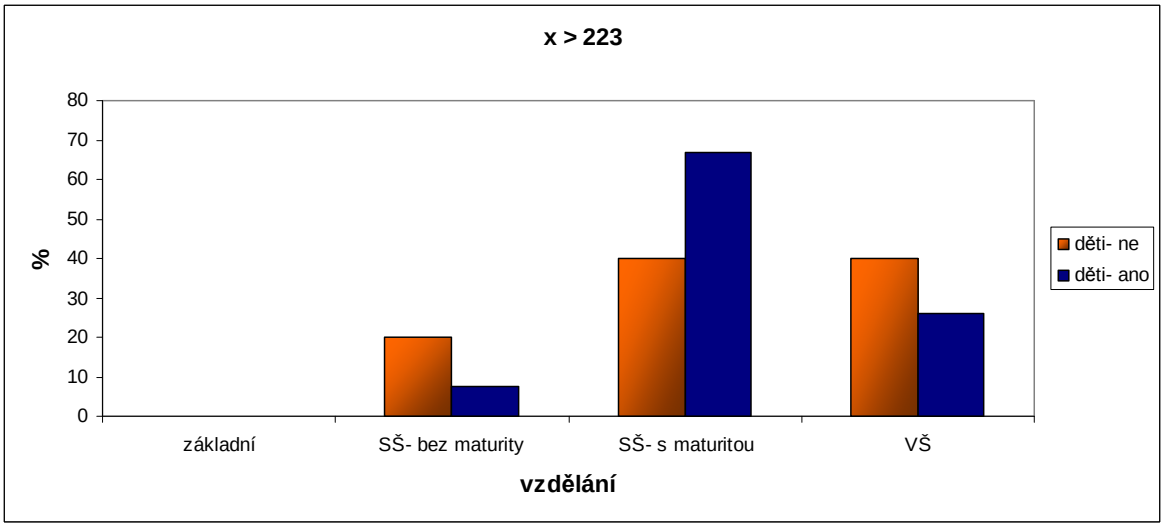

Zdroj: autorka **spíše lepší a nejlepší**

Interpretace k grafu č. 13

V tomto intervalu se nevyskytují respondenti se základním vzděláním. Důvod může být takový, že jejich vzděláním jsou omezováni a působí jim starosti. 40% lidí bez dětí se vyskytuje u vzdělání s maturitou, tak i u vysokoškolského vzdělání. Lidé bez maturity dosáhli 20%. Lze vypozorovat, že lidé s dětmi zde mají větší zastoupení. Výsledky činí 66% u vzdělání s maturitou, 26% vysokoškolské a 7% středoškolské bez maturity. Zde se opět může objevovat ovlivňující faktor a to zaměstnání, vzhledem ke vzdělání, osoby berou dobrý plat, děti jim dělají radost, také naplňují jejich život. Taky se dá říci, že čím má člověk vyšší vzdělání, tím má více možností v životě, dokáže si je najít a vidí smysl ve více věcech či faktorech.

Graf 14: Určující faktor počet dětí

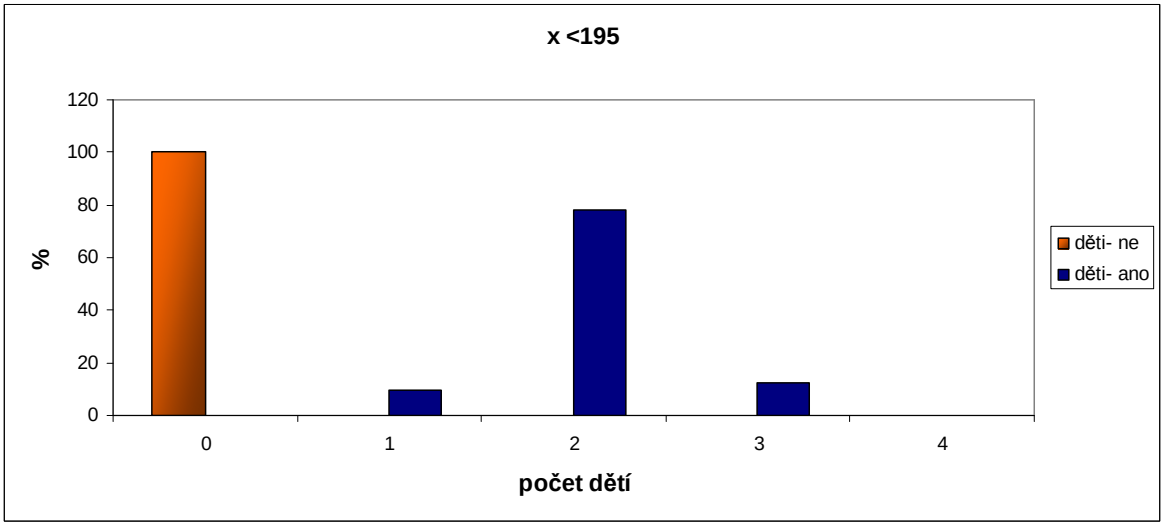

Zdroj: autorka **spíše horší nebo výrazně špatné**

Interpretace k grafu č. 14:

Poslední třídící faktor jsme si zvolili počet dětí. Respondentů bez dětí spadá do této škály opět 11, tedy 100% v našem podprůměru. Co se týče osob s dětmi, ty tvoří 78% lidí se dvěma dětmi, 13% se třemi a 9% s jedním dítětem. Můžeme uvažovat o tom, že lidé bez dětí by již dítě chtěli, ale nemají dostatek financí, zázemí, partnera či cokoliv dalšího, aby to mohli ve svém životě uskutečnit, proto se nacházejí v pásmu podprůměrném.

Graf 15: Určující faktor počet dětí

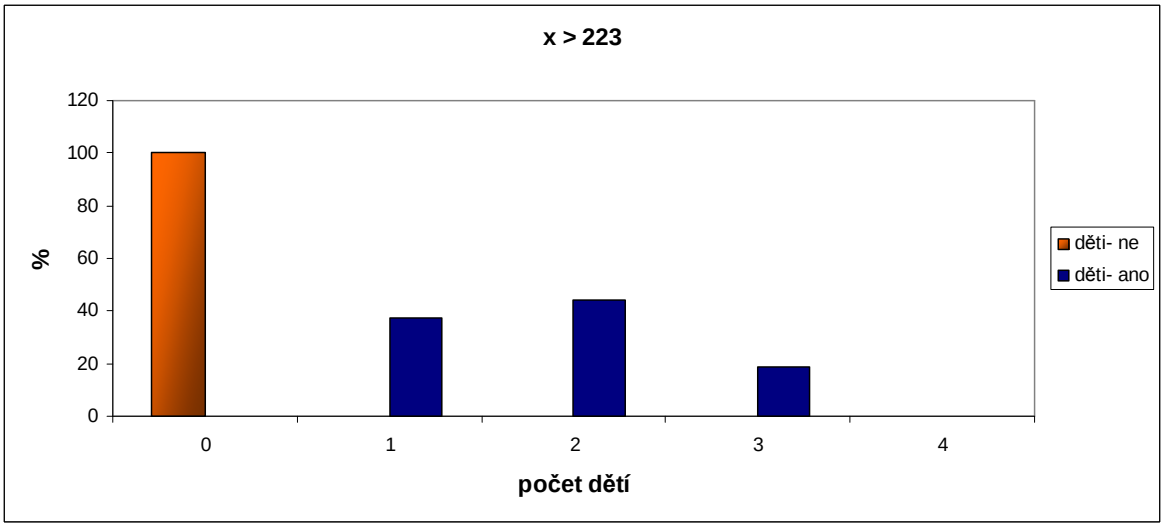

Zdroj: autorka **spíše lepší a nejlepší**

Interpretace k grafu č. 15:

V nadprůměrné pásmu leží 100% (5 osob), kteří dítě nemají. Ti, kteří již potomka mají, tvoří takovéto rozmístění: 44% se dvěma dětmi, 37% s jedním dítětem a 19% se třemi dětmi. Zde naopak mladí svobodní lidé mohou svůj život vnímat tak, že bez dětí si ještě mohou užívat, nemají žádný závazek, mohou cestovat, kam chtějí a nikdo je neomezuje. Lidé, kteří mají dvě děti, se v nich nadměrně vidí. Jsou rádi, že mají dvě, co nebude chtít třeba dělat jeden, udělá druhý. Radují se z rodinných výletů, pořád něco plánují apod. Z celkového výskytu můžeme opět tvrdit, že se v pásmu nadprůměru nachází více osob s dětmi, cítí tedy svůj život více smysluplnější.

7 CELKOVÉ VÝSLEDKY VÝZKUMU

Provedené šetření pomocí dotazníku umožnilo náhled na námi zvolenou problematiku rodičovství a existencialismu. Na základě výsledků se můžeme vyjádřit k námi stanovené hypotéze. Hypotézu lze potvrdit, poněvadž celkové hodnoty ESK jsou o něco vyšší u jedinců, kteří mají děti, ve srovnání s těmi, kteří děti nemají. Výsledky jsou hodně vyrovnané, což vyplývá z grafu váženého průměru i ostatních, avšak lidé s dětmi prokázali, že jejich život se s příchodem dítěte stává smysluplnějším. Můžeme v globálu říci, že pro většinu lidí představuje institut rodičovství stále významnou osobní hodnotu. Většina ho řadí na přední místa ve svém životě.

Za zajímavé zjištění můžeme považovat to, že někteří lidé uvedli, že role matky a manželky má pro ně stejnou hodnotu, znázornili odpověď znaménkem rovno. Dva lidé uvedli, že všechny role jsou pro ně stejně důležité, mají je ve svém životě na jednotném místě. Bohužel se jedenkrát se objevilo se i to, že role pracovnice, je přednější před všemi ostatními životními rolemi. Z psychologického hlediska může v některých případech „nestandardní“ odpověď vypovídat o svérázném rysu osobnosti dotazovaného. U šestnácti lidí ze 133 je role matky a manželky na prvních místech, avšak na 3. místě před ostatními rolemi je role pracovníka/pracovnice. V některých případech je role pracovníka na předposledním místě, za rolí pracovníka se nachází role teta, strýc, bratr. Ve většině případech však můžeme říci, že role matky, manželky, popř. babičky je na prvních místech, tím se také potvrzuje náš průzkum.

ZÁVĚR

Cílem předložené bakalářské práce byla snaha zjistit, zda je institut rodičovství v dnešním světě stále na předních místech našeho života. Předložená práce nemůže postihnout vyčerpávající pohled na problematiku, zvanou rodičovství jako smysl života, snažili jsme se však v rámci našich možností objasnit alespoň některé pojmy, vztahy, souvislosti a vytvořit reálné podklady pro další výzkum.

Proto abychom mohli realizovat náš výzkum, museli jsme si nejdříve vymezit a objasnit pojmy v teoretické části. Teoretickou část jsme si rozdělili na tři kapitoly. První se zabývá rodičovstvím z hlediska celku, vysvětlili jsme si rodičovskou identitu, rodičovské role, rodičovské postoje, mateřství, otcovství, styly rodičovství, výchovný proces a styly a také poruchy rodičovství. Hledání zmíněných pojmů nebylo zcela jednoduché. V mnoha publikacích se píše o rodině, manželství apod. Málo knih má název spojen s rodičovstvím, a proto jsme museli tyto pojmy hledat ,,mezi řádky," což bylo někdy velmi zajímavé. Druhá část je zaměřena na smysl života. Tuto část jsme rozvrhli do 4 podkapitol, které nesou názvy cesta ke smyslu života, složky smysluplného života, existenční vakuum a samozřejmě smysl života v rodičovství. Třetí část zachycuje názory současných autorů na rodičovství. Tato část je pojata volněji, vybrali jsme různé ukázky, jak lidé vidí v současnosti rodičovství, co se změnilo během několika let, v čem nás rodičovství obohacuje, a co naopak lidem bere, nebo v čem brání.

V praktické části předkládáme výsledky našeho šetření, ve které se nám podařilo alespoň do určité míry zmapovat, zda je rodičovství pro populaci jedním z faktorů, který naplňuje jejich život či nikoliv. Zprvu jsme si vymezili cíle výzkumu, popsali metodiku výzkumu, tedy nástroje sběru dat. Charakterizovali jsme interpretaci, kterou jsme využili z odborné literatury a nesmíme opomenout ani charakteristiku zkoumaného vzorku. Následovalo šetření a celkové vyhodnocení výzkumu. Na základě těchto získaných výsledků můžeme říci, že rodičovství dává jedinci něco jedinečného, dokáže ho od základů změnit, vidět svět jinýma očima apod. Dozvěděli jsme se, že lidé s dětmi, mají ve výzkumu o něco málo vyšší hodnoty v celkovém součtu, což znamená, že lidé s dětmi mají smysluplnější život, než ti co děti nemají. V celkovém shrnutí se tedy domníváme, že rodičovská identita poskytuje již zmíněný sebepřesah.

Pokud se zamyslíme, doba se stále zrychluje, lidé na sebe nemají tolik času, nebo si ho nechtějí udělat. Mění se dle mého úsudku i životní hodnoty. Kariéra se dostává do popředí, avšak z našeho výzkumu vyplývá, že populace, která byla tázána, má svůj žebříček hodnot stále pod kontrolou a považují své děti za životní radost a štěstí. Myslím, že by si každý měl svých dětí vážit, už jenom proto že zde po nás někdo zůstane, můžeme mu předat něco ze sebe a bohužel přibývá lidí, kteří se o miminko pokoušejí a ono to stále nejde. Takže my bychom měli být naprosto spokojeni, pokud se nám povede donosit a porodit dítě a hlavně, abychom dokázali svůj život s ním smysluplně prožít.

RESUMÉ

Tématem bakalářské práce je „Rodičovství jako smysl života.“ Práce se konkrétně zabývá otázkou rodičovství a existencialismu. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol- rodičovství, smysl života a názory 21. století na rodičovství. V teoretické části jsou rozebírány základní pojmy, pojmy spojené jak s rodičovstvím, tak i se smyslem života, dále pak určité propojenosti mezi jevy a souvislosti, názory psychologů a spisovatelů zabývajících se tématem rodičovství. Praktická část je zaměřena na kvantitativní výzkum s kvalitativní interpretací. Výsledky jsou získány pomocí dotazníku, tzv. Existenciální škály, kterou jsme doplnili o otázky týkající se rodičovství. Na základě zjištění pak analyzujeme míru naplněnosti (smysl) života u jedinců s dětmi a bez dětí. Výsledky prokázaly, že rodičovská identita poskytuje sebepřesah. Lidé s dětmi považují svůj život za smysluplnější a krásnější.

SUMMARY

The topic of my thesis is „Parenthood as the meaning of life.’’ This work specifically addresses the issue of parenting and existentialism. The theoretical part is divided into three chapters- parenthood, opinions of 21st century on parenthood. Basic concepts, concepts associated with parenthood and the meaning of life are discussed in the theoretical part, furthermore, a connectedness between phenomena and context, opinions of psychologists and writers dealing with the topic of parenting. The practical part is focused on quantitative research with qualitative interpretation. The results are obtained using questionnaires so- called existential scale, which we added a question on parenthood. Then we analyze the degree of fullness (sense) of life in individuals with and without children on the basis of the findings. Results showed that parental identity provides ability to perceive the value and emotional experience. People with children consider their life as meaningful and beautiful.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ATKINSONOVÁ, Rita L. a kol. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd, V Portálu 1. Praha: Portál, 2003. 751 s. ISBN 80-7178-640-3.

BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. 124 s. ISBN 80-246-1089-2.

BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otcovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) žít*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. 215 s. ISBN 80-7021-605-0.

BALCAR, K. In: LÄNGLE, A., ORGLER, C., KUNDI, M. *ESK- Existenciální škála.* 1. čes. vyd. Praha: Testcentrum, 2001. 108 s. ISBN 80-86471-05-5.

COSBY, Bill. *Otcovství.* Praha: Talpress, 1997, 132 s. ISBN: 80-7197-118-9.

DINKMEYER, Don C. a MCKAY, Gary D. *Efektivní rodičovství krok za krokem*. Vyd. 2., opr. Praha: Portál, 2008. 141 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-445-8.

DOBSON, James C. *Dětský vzdor*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1995. 178 s. ISBN 80-85495-37-6.

DOBSON, James C. *Láska a kázeň ve výchově dětí*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1997. 203 s. ISBN 80-85495-58-9.

DOBSON, James C. *Rodičovství chce odvahu*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1995. 190 s. ISBN 80-85495-45-7.

DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.

FIALOVÁ, Ludmila a kolektiv: *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 163 s. Studie; sv. 24. ISBN 80-85850-87-7.

GJURIČOVÁ, Šárka a KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2003. 182 s. ISBN 80-247-0415-3.

HAMPLOVÁ, Dana a RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003. 108 s. ISBN 80-7330-040-0.

HAUSER, Uli. *Rodiče potřebují hranice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 171 s. ISBN 978-80-262-0064-2.

HILLMAN, James. *Klíč k duši: cesta za objevením individuálního životního smyslu*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 295 s. ISBN 80-7178-393-5.

ISBN 80-85495-33-3.

KLUSÁČKOVÁ, Markéta. *Teorie a praxe zvaná rodičovství aneb Přes rodinu k rodičům.* Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 76 s.

KOCOURKOVÁ, Jiřina, ed. a RABUŠIC, Ladislav, ed. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?: proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, 2006. 158 s. ISBN 80-86561-93-3.

KONEČNÁ, Hana. *Na cestě za dítětem: dvě malá křídla*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2003. 318 s. ISBN 80-200-1055-6.

KOUKOLÍK, František. *Před úsvitem, po ránu: eseje o dětech a rodičích*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. 225 s. ISBN 978-80-246-1496-0.

KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská terapie*. 4., rozš. vyd. Praha: Portál, 2006. 255 s. ISBN 80-7367-048-8.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Mít pro co žít*. Praha: Návrat domů, 1994. 94 s.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie smysluplnosti existence: otázky na vrcholu života*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 204 s. ISBN 80-247-1370-5.

KUCHAŘOVÁ, Věra. *Některé obsahové změny postojů k manželství a rodičovství*. In: POTOČNÝ, Tomáš, ed. a MAREŠ, Petr, ed. *Modernizace a česká rodina = Modernization and the Czech family: sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.-17. října 2003 Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2003. 348 s. Sociální studia. ISBN 80-86598-61-6.

LACINOVÁ, Lenka a ŠKRDLÍKOVÁ, Petra. *Dost dobří rodiče, aneb, Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 157 s. ISBN 978-80-7367-442-7.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

LUKAS, Elisabeth S. *Logoterapie ve výchově*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. 207 s. Studium. ISBN 80-7178-180-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. 108 s. ISBN 978-80-7367-272-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 143 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-085-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života*. 1. vyd. Praha: Panorama. 1986. 365 s. Pyramida.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha, 1997. 144 s. Studijní texty; Sv. 3. ISBN 80-85850-24-9.

NEDOMA, K., DRÁČ, P., KONEČNÝ, R. *3 úvahy o manželství a rodičovství.* 2., vyd. Praha 1: Státní zdravotnické nakladatelství, 1964. 136 s.

PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2007. 175 s. ISBN 978-80-246-1265-2.

RHEINWALDOVÁ, Eva. *Rodičovství není pro každého*. 1. vyd. Praha: Motto, 1993. 175 s. ISBN 80-901338-4-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem.* 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 435 s. Pyramida. Encyklopedie. ISBN 80-7038-078-0.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178- 559- 8.

ŠIPR, Květoslav. *Přirozené plánování rodičovství*. 3., upravené vyd. Praha: Avicenum, 1985. 84 s.

ŠVEJCAR, Josef. *Péče o dítě*. 5. vyd. Praha: Avicenum, 1988. 346 s.

TAVEL, Peter. *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla.* 1. vyd. V Praze: Triton, 2007. 303 s. ISBN 80- 7254- 915- 4.

ČASOPISY

Pavla Koucká. Smysluplný život neutíká tak rychle. Psychologie dnes. 11/2008. Praha: Portál, 11. číslo, 14. ročník. s. 56-57. ISSN 1212-9607.

Pavla Koucká. Jdi si, ale dítě už neuvidíš! Psychologie dnes. 10/2008. Praha: Portál, 10. číslo, 14. ročník. s. 17. ISSN 1212-9607.

Kateřina Lánská. Mateřství mění identitu ženy. Psychologie dnes. 11/2008. Praha: Portál, 11. číslo, 14. ročník. s. 6-9. ISSN 1212-9607.

ČASOPISY- elektronicky

Autor neuveden. Co vám rodičovství dává a co vám bere? Děti a my. 12/2011. Praha: Portál. [cit. 2013-02-10] Dostupné z: http://www.portal.cz/casopisy/dm/

Eva Labusová. Co nám děti dávají a co nám berou? Děti a my. 12/2011. Praha: Portál.

[cit. 2013-02-10] Dostupné z: http://www.portal.cz/casopisy/dm/

Iveta Kučerová. Chvála nepohodlí, času ke zrání a tradiční rodiny. Psychologie dnes. 1/2013. Praha: Portál. [cit. 2013-02-10] Dostupné z: http://www.portal.cz/casopisy/pd/

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Rodina a profese. [online]. [cit. 2013-01-19]. Dostupné z:

http://www.animaplus.cz/images/stories/dokumenty/newsletter_2.pdf

Deník pro těhotné rodiny s dětmi. [online]. [cit. 2013-01-31]

Dostupné z: http://www.porodnice.cz/clanek/planovane-rodicovstvi

Český statistický úřad. [online]. [cit. 2013-01-02]. Dostupné z http://www.czso.cz/

Referáty, seminární práce, maturitní otázky. [online]. [cit. 2013-02-12].

Dostupné z http://www.odmaturuj.cz/ctenarsky-denik/frankl-viktor-emanuel-clovek-hleda-smysl-uvod-do-logoterapie/

HAŠKOVÁ,H. *Demografické diskusné popoludnie.*[online]. [cit. 2013-02-16]

Dostupné z http://www.infostat.sk/vdc/pdf/DDP72.pdf

Rodinné centrum Blansko. [online]. [cit. 2012-06-01]

Dostupné z http://www.rcblansko.cz/clanky-48e341f9501c2

Internetová encyklopedie.[online]. [cit. 2013-02-28]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Kvantitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum

Citáty slavných osobností. [online]. [cit. 2013-01-11]

Dostupné z http://citaty-slavnych.cz/autor/Isokrat%C3%A9s

Citáty slavných osobností.[online]. [cit. 2013-01-11].

Dostupné z http://citaty-slavnych.cz/autor/Marcus_Vitruvius_Pollio

Citáty. [online]. [cit. 2013-01-11]. Dostupné z http://azcitaty.cz/citaty/platon/

SEZNAM GRAFŮ, TABULEK

Grafy:

Graf 1: Pohlaví respondentů

Graf 2: Přehled respondentů dle věku

Graf 3: Dosažené vzdělání

Graf 4: Typ zaměstnání

Graf 5: Práce respondenty naplňuje, baví

Graf 6: Respondenti s dětmi a bez dětí

Graf 7: Počet dětí

Graf 8: Životní role

Graf 9: Vážená průměr

Graf 10: Určující faktor- věk

Graf 11: Určující faktor- věk

Graf 12: Určující faktor- vzdělání

Graf 13: Určující faktor- vzdělání

Graf 14: Určující faktor- počet dětí

Graf 15: Určující faktor- počet dětí

Tabulky:

Tabulka s váženým průměrem a směrodatnou odchylkou

PŘÍLOHY

Tabulka 2:
Stručný popis 4 základních stupnic, 2 faktorů vyššího řádu a Celkového skóru

Stupnice či faktor	Název	Zjišťování	Popis
SO	Sebeodstup	Vnímání objektivní skutečnosti	Schopnost poodstoupit od sebe samého (od svých citů, přání, představ) a otevřít se tak nezkreslenému vnímání situace
SP	Sebepřesah	Vycítění / vnímání hodnoty	Schopnost vyjít za hranice sebe sama a vstoupit do citového vztahu k něčemu či někomu jinému
SV	Svoboda	Volba z možností / rozhodování se	Schopnost rozhodnout se pro možnosti podle jejich subjektivního ocenění
OD	Odpovědnost	Vstup do situace angažovaným činem	Schopnost aktivně jednat a nést důsledky
P	Personalita	Součet SO + SP	Otevřenost vůči sobě a hodnotám
E	Existencialita	Součet SV + OD	Rozhodná angažovanost
CS	Celkový skór	Součet P + E	Osobní, smysluplná existence

Na základě teoretických úvah a položkové analýzy zůstává
v SO: 8 položek (č. 3, 5, 19, 32, 40, 42, 43, 44),
v SP: 14 položek (č. 2, 4, 11, 12,13, 14, 21, 27, 33, 34, 35, 36, 41, 45),
v SV: 11 položek (č. 9, 10, 15, 17, 18, 23, 24, 26, 28, 31, 46),
v OD: 13 položek (č. 1, 6, 7, 8, 16, 20, 22, 25, 29, 30, 37. 38, 39).

CELKOVÉ VÝSLEDKY

		SO		SP		SV		OD		P		E		CELKEM				
pohlaví	věk/škola	HS	PE	HS	PE	HS	PE	HS	PE	HS	PE	HS	PE	HS	PE	povolání	role	děti
Ž	18-maturita	38	70	77	83	48	47	62	77	115	79	110	66	225	70	student	3	0
Ž	23- VŠ	31	15	71	25	50	32	62	59	102	16	112	45	214	31	student	6	0
M	30- bez maturity	36	54	67	22	51	44	57	46	103	33	108	46	211	39	vedoucí výroby	6	0
M	25- VŠ	28	6	71	25	55	61	59	44	99	14	114	51	213	30	student	5	0
Ž	25- VŠ	39	64	68	17	43	10	40	2	107	28	83	6	190	9	soc. pracovník	5	0
M	33- bez maturity	46	98	77	66	56	68	67	84	123	89	123	78	246	86	umělec	5	0
M	30- maturita	28	25	67	22	45	25	57	46	95	17	102	34	197	23	konstruktér	5	0
M	32- maturita	34	41	81	89	50	42	55	40	115	67	105	40	220	51	stát. zaměstnanec	5	0
Ž	26- VŠ	23	2	63	9	45	15	48	11	86	4	93	10	179	6	student	4	0
Ž	23- VŠ	39	64	73	31	51	38	54	26	112	42	105	29	217	33	student	4	0
Ž	22- VŠ	27	5	64	9	39	7	43	5	91	6	82	6	173	5	student	4	0
Ž	27- VŠ	37	48	75	44	50	32	55	29	112	42	105	29	217	33	učitelka	4	0
M	37- VŠ	44	91	82	91	66	100	76	99	126	92	142	100	268	99	technik	4	0
Ž	25- VŠ	35	34	60	5	44	11	55	29	95	10	99	21	194	11	administrativa	4	0
Ž	33- VŠ	39	64	73	31	53	51	61	53	112	42	114	51	226	45	administrativa	4	0
M	21- maturita	40	76	71	38	56	68	70	91	111	53	126	84	237	74	student	4	0
Ž	21- maturita	35	47	71	38	52	48	58	50	106	40	110	50	216	44	student	4	0
Ž	21- maturita	29	19	67	22	41	15	56	44	96	18	97	27	193	20	nezaměstnán	4	0
Ž	22- maturita	38	65	66	20	49	38	58	50	104	35	107	44	211	39	student	4	0
M	27- maturita	34	41	70	36	47	32	51	30	104	35	98	28	202	30	technik	4	0
M	37- maturita	42	86	72	28	44	22	50	27	114	63	94	22	208	36	zdravotnictví	4	0
Ž	20- maturita	34	41	70	36	48	35	52	34	104	35	100	31	204	33	zdravotnictví	4	0
M	27- maturita	29	19	65	18	53	53	57	46	94	16	110	50	204	33	stát. zaměstnanec	4	0
Ž	19- bez maturity	36	54	65	18	43	20	55	40	101	29	98	28	199	25	student	2	0
Ž	18- maturita	28	21	63	21	41	20	54	49	91	18	95	34	186	24	nezaměstnán	2	0
Ž	25- základní	23	11	50	16	45	42	47	29	73	10	92	35	165	19	nezaměstnán	3	0

M	54- bez maturity	38	52	50	7	31	5	43	10	88	16	74	6	162	11	řidič	3	0
M	54- bez maturity	33	32	48	6	47	30	51	27	81	11	98	27	179	16	nezaměstnán	3	0
M	27- bez maturity	37	58	63	13	45	25	56	44	100	25	101	33	201	28	řidič	3	0
M	27-bez maturity	37	58	62	12	45	25	56	44	99	23	101	33	200	27	dělník	3	0
M	30- bez maturity	35	47	58	6	45	25	54	38	93	15	99	29	192	19	dělník	3	0
Ž	37- maturita	27	13	73	47	42	18	49	24	100	25	91	19	191	18	mistr směny	3	0
Ž	22- maturita	34	41	68	26	47	32	57	46	102	30	104	39	206	34	student	3	0
M	46- bez maturity	39	72	64	16	41	15	45	14	100	25	86	14	186	15	řidič	3	2
M	54- VŠ	31	35	56	11	39	14	44	10	87	13	83	9	170	13	učitel	4	2
M	66- maturita	27	15	56	11	41	20	45	11	83	13	86	15	169	12	důchodce	4	2
Ž	40- maturita	36	54	75	57	57	73	63	69	111	53	120	70	231	65	administrativa	5	2
M	55-VŠ	30	27	63	18	40	17	44	10	93	19	84	10	177	14	zaměst.středně odb.činnost	4	2
Ž	46- maturita	23	5	56	6	43	20	49	24	79	5	92	20	171	9	technik	5	2
Ž	50- maturita	26	13	60	17	53	46	57	35	86	15	110	41	196	25	technik	5	2
M	73- základní	42	80	71	65	43	39	66	81	113	70	109	64	222	67	důchodce	5	2
Ž	68- základní	35	46	68	54	48	54	48	35	103	56	96	44	199	44	důchodce	5	2
Ž	45- bez maturity	40	76	66	20	43	20	62	66	106	40	105	40	211	39	dělník	5	2
Ž	54- VŠ	39	69	78	73	58	73	66	77	117	69	124	78	241	76	administrativa	5	2
M	34- VŠ	35	34	66	13	52	43	53	36	101	14	105	29	206	23	administrativa	5	2
Ž	47- VŠ	37	48	75	44	48	23	56	44	112	42	104	29	216	33	učitel	5	2
M	50- VŠ	28	21	49	5	36	6	43	9	77	7	79	6	156	4	učitel	5	2
Ž	47- VŠ	27	5	62	8	48	23	51	15	89	5	99	21	188	8	technik	5	2
Ž	38- VŠ	35	34	70	22	45	15	51	15	105	22	96	14	201	14	učitel	5	2
M	53- maturita	41	73	72	42	59	66	59	41	113	54	118	52	231	54	technik	7	2
Ž	46- maturita	32	30	65	18	43	20	52	34	97	19	95	24	192	19	administrativa	7	2
Ž	46- maturita	34	41	66	20	45	25	51	30	100	25	96	25	196	23	vychovatelka	7	2

Ž	53- maturita	44	86	64	25	57	61	71	73	108	41	128	65	236	60	zdravotnictví	7	2
Ž	52- maturita	31	26	67	28	45	27	56	34	98	25	101	29	199	27	učitelka MŠ	7	2
M	57- základní	30	35	65	48	48	54	59	61	95	36	107	61	202	46	truhlář	7	2
M	55- bez maturity	35	38	62	23	41	20	41	8	97	24	82	13	179	16	strážný	7	2
Ž	49- maturita	32	30	70	36	38	10	50	27	102	30	88	15	190	18	administrativa	6	2
M	38- VŠ	38	53	70	22	38	5	72	94	108	32	110	40	218	34	učitel	7	2
Ž	55- bez maturity	29	22	57	13	38	15	53	28	86	15	91	19	177	15	dělník	7	2
Ž	53- bez maturity	36	44	70	34	44	27	43	10	106	38	87	17	193	23	prodavačka	8	2
M	47- maturita	44	93	75	57	57	73	61	63	119	81	118	67	237	74	administrativa	6	2
Ž	32-maturita	39	72	76	61	49	38	59	54	115	67	108	46	223	55	administrativa	6	2
M	43- VŠ	39	64	68	17	41	9	52	20	107	28	93	10	200	14	vedoucí	7	3
Ž	41- maturita	33	35	66	20	42	18	44	12	99	23	86	14	185	15	administrativa	6	3
Ž	41- maturita	41	82	73	47	56	68	61	63	114	63	117	65	231	65	administrativa	6	3
Ž	47-maturita	37	58	76	61	54	58	62	66	113	59	116	63	229	62	administrativa	6	3
M	41- maturita	33	35	65	18	47	32	52	34	98	21	99	29	197	23	stát. zaměstnanec	6	3
Ž	43- bez maturity	32	30	61	10	38	10	49	24	93	15	87	15	180	13	administrativa	6	3
M	33- bez maturity	48	100	76	61	56	68	76	98	124	92	132	93	256	94	řidič	6	3
M	58- bez maturity	28	20	48	6	39	18	44	11	76	8	83	13	159	11	stroj.mechanik	6	3
Ž	50- VŠ	38	67	76	56	48	38	65	73	114	63	113	51	227	58	učitelka	6	3
M	48- maturita	34	41	70	36	46	28	55	40	104	35	101	33	205	34	invalidní důchod	5	3
M	54- bez maturity	37	48	61	20	45	27	55	32	98	25	100	29	198	25	dělník	5	4
Ž	49- maturita	36	54	64	16	48	35	60	58	100	25	108	46	208	36	asistentka	6	4
Ž	29- maturita	35	47	78	72	53	53	62	66	113	59	115	62	228	60	mateřská	3	1
Ž	81- VŠ	43	94	72	46	42	22	56	38	115	65	98	31	213	44	důchodce	3	1
Ž	23- maturita	36	54	68	26	46	28	56	44	104	35	102	34	206	34	mateřská	4	1
Ž	22- maturita	44	93	70	36	52	48	65	76	114	63	117	65	231	65	mateřská	5	1
Ž	28- maturita	43	90	74	52	47	32	50	27	117	75	97	27	214	41	mateřská	5	1

Ž	27- VŠ	39	64	76	48	53	51	48	11	115	54	101	25	216	33	mateřská	5	1
Ž	35- VŠ	40	71	72	28	51	38	58	41	112	42	109	37	221	36	mateřská	5	1
Ž	29- VŠ	43	87	84	100	58	73	68	83	127	95	126	77	253	87	učitelka	5	1
M	27- VŠ	33	24	77	55	56	64	64	67	110	35	121	66	231	58	projektant	5	1
M	57- maturita	38	52	74	56	53	46	67	59	112	51	120	55	232	54	technik	7	1
M	35- maturita	47	99	84	100	66	100	75	97	131	100	141	99	272	100	podnikatel	7	1
Ž	33- maturita	36	54	68	26	58	77	63	69	104	35	121	74	225	57	vedoucí prodejny	7	1
Ž	36- VŠ	36	38	72	28	48	23	57	35	108	32	105	29	213	30	administrativa	7	1
M	39- VŠ	34	29	78	62	57	68	61	53	112	42	118	61	230	57	projektový manažer	7	1
Ž	55- maturita	38	52	68	30	50	38	59	41	106	38	109	40	215	41	administrativa	8	1
Ž	40- maturita	34	41	69	32	49	38	59	54	103	33	108	46	211	39	administrativa	6	1
M	35- maturita	32	30	77	66	58	77	57	46	109	47	115	62	224	56	podnikatel	6	1
M	62- maturita	44	86	78	72	57	61	71	73	122	82	128	65	250	70	důchodce	6	1
Ž	56- bez maturity	40	63	67	28	53	46	56	34	107	39	109	40	216	41	dělník	6	1
M	50- bez maturity	41	73	59	15	56	58	62	46	100	30	118	52	218	42	zdravotnictví	6	1
M	30- bez maturity	18	1	31	0	30	4	40	7	49	1	70	4	119	1	zdravotnictví	6	1
Ž	31- bez maturity	39	72	63	13	48	35	38	5	102	30	86	14	188	16	prodavačka	6	1
M	31- VŠ	29	8	66	13	46	18	52	20	95	10	98	18	193	10	učitel	6	1
M	46- bez maturity	43	90	64	16	44	22	60	58	107	43	104	39	211	39	truhlář	6	2
M	36- bez maturity	22	4	46	1	37	10	34	4	68	1	71	4	139	2	truhlář	6	2
Ž	38- VŠ	38	53	81	81	63	93	73	97	119	73	136	97	255	90	úředník	6	2
Ž	55- základní	31	37	58	25	46	44	51	39	89	28	97	44	186	36	dělník	6	2
Ž	52- VŠ	32	36	67	28	40	17	54	32	99	29	94	25	193	26	technik	6	2
M	56- VŠ	31	35	62	15	46	33	60	50	93	19	106	38	199	28	učitel	6	2
Ž	53- bez maturity	40	63	79	77	59	66	72	76	119	73	131	73	250	70	inz. poradkyně	6	2
Ž	44- VŠ	36	38	76	48	56	64	65	71	112	42	121	66	233	60	učitelka	6	2
Ž	47- maturita	41	82	70	36	51	44	56	44	111	53	107	44	218	48	technik	6	2

Ž	40- maturita	36	54	65	18	40	13	56	44	101	29	96	25	197	23	prodavačka	6	2
Ž	53- bez maturity	37	48	63	24	40	19	46	13	100	30	86	15	186	19	úředník	6	2
Ž	37- maturita	21	3	54	5	45	25	52	34	75	4	97	27	172	10	prodavačka	6	2
M	45- bez maturity	25	8	56	6	42	18	48	22	81	5	90	17	171	9	truhlář	6	2
Ž	48- VŠ	36	38	61	7	45	15	55	29	97	11	100	22	197	12	učitelka	6	2
M	56- maturita	44	86	83	93	64	82	73	82	127	93	137	80	264	88	podnikatel	7	3
Ž	65- bez maturity	29	22	58	14	36	12	41	8	87	15	77	7	164	7	důchodce	6	2
Ž	46- VŠ	38	53	72	28	55	61	56	32	110	35	111	44	221	36	učitelka	6	2
M	62- maturita	25	11	54	9	49	35	38	5	79	9	87	17	166	12	důchodce	4	3
Ž	78- základní	33	44	61	33	48	54	60	65	94	33	108	62	202	46	důchodce	5	3
Ž	43- maturita	35	47	68	26	51	44	55	40	103	33	106	42	209	37	úředník	7	3
Ž	53- maturita	41	73	78	72	46	28	55	32	119	73	101	29	220	44	veřejná správa	7	3
Ž	34- maturita	30	22	64	16	42	18	54	38	94	16	96	25	190	18	administrativa	6	2
Ž	36- maturita	34	41	66	20	48	35	50	27	100	25	98	28	198	24	administrativa	6	2
Ž	42- maturita	37	58	66	20	35	7	46	15	103	33	81	9	184	14	administrativa	6	2
Ž	56-maturita	38	52	75	58	54	51	57	35	113	54	111	42	224	46	úředník	6	2
Ž	37- maturita	30	22	73	47	48	35	53	36	103	33	101	33	204	33	logistika	6	2
M	51- maturita	38	52	76	62	52	45	55	32	114	56	107	38	221	45	technik	6	2
Ž	42- maturita	29	19	71	38	44	22	50	27	100	25	94	22	194	20	administrativa	6	2
Ž	48- bez maturity	35	47	49	3	38	10	38	5	84	7	76	6	160	5	referent	6	2
Ž	59- maturita	37	48	67	28	57	61	64	52	104	35	121	56	225	47	technik	6	2
Ž	31- maturita	39	72	75	57	56	68	65	76	114	63	121	74	235	72	administrativa	6	2
M	50- bez maturity	34	35	68	30	49	35	54	31	102	31	103	34	205	31	dělník	6	2
Ž	38- maturita	22	4	62	12	46	28	49	24	84	7	95	24	179	13	administrativa	6	2
Ž	49- maturita	37	58	73	47	52	48	56	44	110	50	108	46	218	48	učitelka	6	2
Ž	65- maturita	42	77	62	23	48	31	54	31	104	35	102	30	206	31	zdravotnictví	6	2
M	48- maturita	32	30	68	26	41	15	50	27	100	25	91	19	191	18	instalatér	6	2

Evidenční list

Souhlasím s tím, aby moje bakalářská práce byla půjčována k prezenčnímu studiu v Univerzitní knihovně ZČU v Plzni.

Datum: Podpis:

Uživatel stvrzuje svým čitelným podpisem, že tuto diplomovou / bakalářskou práci použil ke studijním účelům a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno	Fakulta/katedra	Datum	Podpis